

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет філології

Кафедра романо- германської філології та перекладу з німецької мови

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ

Гарант освітньої програми

к.філ.н., доцент

Христина ПАВЛЮК

«_____» _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізації 035.043 «Германські мови та літератури (переклад
включно), перша – німецька»

за освітньою програмою «Сучасна німецькомовна комунікація і
переклад - німецька мова і література та англійська мова»

на тему: **Особливості відтворення маркованої лексики на матеріалі
німецько-українських медіапорталів**

Виконав здобувач
вищої освіти

2 курсу групи 643
Саприкіна Дар'я Максимівна

(підпис)

Керівник:

Доцент б.в.з. кафедри романо-
германської філології та перекладу з
німецької мови, к.філ.н., доц. б.в.з.
Мусафір В.Ф.

(підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

Миколаїв – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Факультет філології

Кафедра романо- германської філології та перекладу з німецької мови

Форма здобуття вищої освіти денна

Ступінь магістр

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – німецька

Освітня програма Сучасна німецькомовна комунікація і переклад - німецька
мова і література та англійська мова

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

к.філ.н., доцент

Христина ПАВЛЮК

«_____» _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Саприкіної Дар'ї Максимівни

1. Тема роботи «Особливості відтворення маркованої лексики на матеріалі німецько-українських медіапорталів»
Керівник роботи к.філ.н., доц. б.в.з. Мусафір В.Ф.
Затверджена наказом
від «18» листопада 2025 року № 283
2. Строк подання студентом роботи: «21» листопада 2025 року
3. Вихідні дані до роботи: монографічна і періодична наукова література, словники, данні мережі Інтернет, корпус текстів з німецько-українських медіапорталів (офіційні сайти, новинні ресурси, портали культурних інституцій), що містять німецькі оригінали та їх українські переклади (або зіставлювані версії).

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

- 1) Уточнити поняття «маркованої лексики» та систематизувати підходи до її класифікації.
- 2) Охарактеризувати стилістично нейтральну лексику як основу для маркованих елементів у медійному дискурсі.
- 3) Описати функції маркованої лексики в новинних та інформаційно-аналітичних текстах.
- 4) Узагальнити основні перекладацькі стратегії й підходи до відтворення маркованих одиниць.
- 5) Здійснити зіставний, контекстуальний, описовий та кількісний розгляд корпусу німецькомовних оригіналів та їх українських перекладів.
- 6) Виявити типові труднощі та перекладацькі рішення.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

6. Дата видачі завдання «02» вересня 2025 року

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Добір та аналіз літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження.	до 15.09.2025 р.	
2	Підготовка теоретичної частини досліджуваної теми (розділ 1)	до 06.10.2025 р.	
3	Підготовка аналітичної частини (по об'єкту дослідження) (розділ 2)	до 07.11.2025 р.	
4	Підготовка висновків та рекомендацій роботи	до 14.11.2025 р.	
5	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів, оформлення роботи	до 20.11.2025 р.	
6	Надання виконаної та оформленої відповідно до вимог кваліфікаційної роботи на кафедру	до 24.11.2025 р.	

Здобувач ВО _____ Дар'я САПРИКІНА

Керівник роботи _____ Валерія МУСАФІР

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

сторінок – 95 рисунків – 0 таблиць – 4 додатків – 4 використаних джерел – 93

Об’єкт дослідження: маркована лексика німецькомовного медіадискурсу та її українські відповідники.

Предмет дослідження: особливості перекладу різних типів маркованої лексики (соціально-культурної, емоційно-експресивної, термінологічної та професійно маркованої) в українських перекладах німецьких медіатекстів, а також застосовані стратегії та трансформації.

Мета дослідження: виявити засоби перекладу маркованої лексики німецькомовних медійних текстів та проаналізувати стратегії їх перекладу.

Завдання дослідження: уточнити поняття «маркованої лексики» та систематизувати підходи до її класифікації; охарактеризувати стилістично нейтральну лексику як основу для маркованих елементів у медійному дискурсі; описати функції маркованої лексики в новинних та інформаційно-аналітичних текстах; узагальнити основні перекладацькі стратегії й підходи до відтворення маркованих одиниць; здійснити зіставний, контекстуальний, описовий та кількісний розгляд корпусу німецькомовних оригіналів та їх українських перекладів; виявити типові труднощі та перекладацькі рішення.

Методи дослідження: на кожному етапі роботи використано методи, що оптимально відповідали виконанню завдань дослідження. Залучено загальнонаукові (методи діалектики: індукція й дедукція) та спеціальні лінгвістичні методи: зіставний аналіз; контекстуальний аналіз; кількісний аналіз.

Основні результати дослідження: З’ясовано основні функції маркованої лексики в медійному дискурсі. Серед них - інформаційно-ідентифікаційна (називання специфічних явищ, реалій і термінів), оцінна (вираження схвалення/несхвалення, дистанціювання), ідеологічна (формування певної картини світу, образу «свого» та «чужого»), а також прагматична - вплив на емоції й сприйняття читача . Показано, що у текстах, пов’язаних із війною, міграцією, культурною політикою, роль маркованої лексики істотно зростає, оскільки саме вона «запускає» механізми інтерпретації подій. На практичному матеріалі підтверджено, що найчастіше застосовуються: калькування, транскрипція й транслітерація, контекстуальна заміна, описовий переклад, а також використання фразеологічних еквівалентів та аналогів.

Ключові слова: медійний дискурс, маркована лексика, нейтральна лексика, стратегії перекладу, перекладацькі трансформації.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
	МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ.....	9
1.1	Поняття та типологія маркованої лексики.....	9
1.1.1	Стилістично нейтральна маркована лексика.....	11
	А Тематична лексика.....	14
	Б Абстрактна лексика.....	14
	В Службові слова.....	15
1.1.2	Стилістично маркована лексика.....	16
	А Неологізми.....	18
	Б Жаргонізми.....	22
	В Багатозначні слова.....	24
	Г Омоніми.....	25
	Ґ Колоритні слова.....	26
1.1.3	Функціональна маркована лексика.....	27
	А Книжна лексика.....	28
	Б Розмовна лексика.....	29
1.2	Функції маркованої лексики у медійному дискурсі.....	30
1.3	Основні стратегії та підходи до перекладу маркованих одиниць..	33
	Висновки до розділу 1.....	37
РОЗДІЛ II	АНАЛІЗ НАЙЧАСТОТНІШИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ	
	ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	40
2.1	Труднощі та перекладацькі рішення.....	40
2.2	Кількісна характеристика маркованої лексики в досліджуваних	
	текстах.....	43
	Висновки до розділу 2.....	72
РОЗДІЛ III	ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МАРКОВАНОЇ	
	ЛЕКСИКИ.....	74
3.1	Соціально та культурно маркована лексика у перекладі.....	74
3.2	Емоційно-експресивна лексика та її трансформації при перекладі	75
3.3	Передача термінології та професійно маркованої лексики.....	78
	Висновки до розділу 3.....	79
	ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	82
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
	СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	93

ВСТУП

Магістерська робота присвячена дослідженню особливостей відтворення маркованої лексики на матеріалі німецько-українських медіапорталів. У центрі уваги відтворення стилістично маркованої лексики у перекладах новинних та інформаційно-аналітичних текстів та аналіз найчастотніших перекладацьких стратегій.

Актуальність роботи зумовлена зростанням ролі медіадискурсу у формуванні суспільної думки та інтенсивною німецько-українською комунікацією, зокрема в умовах війни, масової міграції та культурних трансформацій. Маркована лексика в таких текстах не лише передає інформацію, а й задає оцінки, інтерпретаційні рамки та ідеологічні акценти. Від того, як саме вона відтворюється українською мовою, залежить сприйняття подій, описаних у німецьких джерелах.

Мета дослідження: виявити засоби перекладу маркованої лексики німецькомовних медійних текстів та проаналізувати стратегії їх перекладу.

Поставлена мета вимагає вирішення наступних **завдань**:

- уточнити поняття «маркованої лексики» та систематизувати підходи до її класифікації;
- охарактеризувати стилістично нейтральну лексику як основу для маркованих елементів у медійному дискурсі;
- описати функції маркованої лексики в новинних та інформаційно-аналітичних текстах;
- узагальнити основні перекладацькі стратегії й підходи до відтворення маркованих одиниць;
- здійснити зіставний, контекстуальний, описовий та кількісний розгляд корпусу німецькомовних оригіналів та їх українських перекладів;
- виявити типові труднощі та перекладацькі рішення.

Дослідженням маркованої лексики в аспекті перекладознавства та медійного дискурсу займалися такі автори: Кабиш О. [17], Ганич Д.І. [11], Олійник І. С. [11], Тараненко О. [48], Гладка В. А. [12], Підкамінна Л. [30], Бондаренко В. О. [46], Дітер Герберг та Міхаель Кінне [53].

Об'єктом дослідження є маркована лексика німецькомовного медіадискурсу/її українські відповідники та маркована лексика україномовного медіадискурсу/її німецькі відповідники.

Предметом дослідження є особливості перекладу різних типів маркованої лексики (соціально-культурної, емоційно-експресивної, термінологічної та професійно маркованої) в українських перекладах німецьких медіатекстів, а також застосовані стратегії та трансформації.

Матеріалом дослідження є корпус текстів з німецько-українських медіапорталів (офіційні сайти, новинні ресурси, портали культурних інституцій), що містять німецькі оригінали та їх українські переклади (або зіставлявані версії).

У роботі застосовано **методи**:

- зіставний аналіз (для порівняння німецьких оригіналів та українських перекладів на рівні маркованої лексики);
- контекстуальний аналіз (для з'ясування функцій маркованих одиниць у структурі медіатексту та впливу перекладу на смислову й оцінну організацію);
- описовий аналіз (для систематизації типів маркованої лексики та моделей їхнього відтворення);
- кількісний аналіз (для підрахунку частотності різних типів маркованих одиниць та перекладацьких трансформацій).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на матеріалі німецько-українських медіатекстів вперше було здійснено цілісне дослідження маркованої лексики у поєднанні її стилістичних, функціональних та соціокультурних характеристик. У роботі не лише описано типи маркованих

одиниць у медійному дискурсі, а й систематизовано перекладацькі стратегії їх відтворення в українських перекладах німецькомовних новинних та інформаційно-аналітичних текстів, що дає підстави говорити про новий підхід до аналізу перекладу медійних текстів в німецько-українській парі мов.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання їх у навчальних курсах з теорії та практики перекладу, медіалінгвістики, стилістики, а також у розробці практичних рекомендацій з перекладу німецькомовних новинних текстів українською мовою.

Структура роботи зумовлена метою й завданнями дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного, загальних висновків та списку використаних джерел, додатків. **У першому розділі** викладено теоретичні засади дослідження маркованої лексики. **Другий розділ** присвячено практичному аналізу перекладів з різних порталів, труднощів та перекладацьких рішень, а також статистичним спостереженням. **У третьому розділі** розглянуто особливості відтворення соціально-культурної, емоційно-експресивної та професійно маркованої лексики в німецько-українському медійному перекладі.

У загальних висновках викладено здобуті у дослідженні наукові та практичні результати дослідження та визначенні перспективи подальших пошуків у обраному напрямі.

Апробація отриманих результатів. Результати дослідження викладено в наукових тезах, які було опубліковано у матеріалах XXVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції на базі ЧНУ імені Петра Могили «Могилянські читання - 2025», «Переклад неологізмів, запозичень та реалій у сучасному медіадискурсі».

Структура та обсяг. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, який складається з 101 найменування (70 - вітчизняних, 31 - іноземною мовою). Загальний обсяг роботи - 95 сторінок.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ

1.1 Поняття та типологія маркованої лексики

У сучасній лінгвістиці для позначення маркованої лексики здебільшого вживають терміни *«стилістично забарвлена лексика»*, *«стилістично маркована лексика»* або вживають як синонім до терміну *«маркована лексика»*.

МАРКОВАНИЙ. Такий, що має позитивне мовне вираження (фонологічне, граматичне), який характеризується наявністю корелятивної ознаки [9, с. 124].

Маркованість лексики - це лінгвістичне поняття, яке описує, наскільки часто або наскільки звичним є вжиток певних мовних ознак в межах однієї мови. Немаркований елемент є стандартною формою або найпоширенішим варіантом, тоді як маркований елемент становить менш вживану або підкреслено виділену форму. Якщо враховувати відмінності у маркованості, можна краще зрозуміти, як значення та мовні структури поведуться в різних контекстах [41].

Однак, із таким ототожненням не можна цілком погодитися, адже не всі мовні одиниці, що вирізняються особливим функціонуванням (на кшталт архаїзмів, неологізмів, діалектизмів чи жаргонізмів) мають стабільне стилістичне забарвлення. У певних контекстах за наявності стилістичної інтенції вони постають як стилістично марковані, а поза контекстом характеризуються часовими, територіальними та соціальними ознаками та виконують номінативну функцію.

Можна зазначити, що поняття *«маркована лексика»* є значно ширшим, ніж *«стилістично маркована лексика»*, оскільки марковані лексичні одиниці можуть нести будь яку супровідну інформацію щодо сфери вживання, історичної приналежності, емоційно-експресивного відтінку або функціонально-стильового використання слів.

Термін «*стилістично маркована лексика*» доцільно вживати у вузькому тлумаченні: він охоплює дві групи лексичних одиниць - ті, що характерні для вузьких функціональних стилів, і ті, що у своєму значенні мають конотативний компонент.

Основний стилістичний поділ лексики - це стилістично нейтральні та стилістично марковані слова. Перші можуть використовуватися в будь-якій ситуації і складають більшу частину кожного висловлювання. Інші зустрічаються лише в конкретних контекстах. Приклад: *Pferd-кінь* (нейтральне), *Hengst-жеребець* (літературна мова), *Pferdchen-конячка* (зменшувальна форма). Отже, маркованість пов'язана з додатковою семантичною або прагматичною інформацією, яку слово несе крім свого основного денотативного значення.

Не всі марковані слова автоматично є стилістично забарвленими. Як слушно зауважується у лінгвістичних дослідженнях, лексема виявляє стилістичну маркованість лише в контексті, коли вона набуває певної функції - експресивної, оцінної чи прагматичної.

Наприклад: *Oma* у новинному заголовку (*Mann rettet Oma aus brennendem Haus*) - розмовне, емоційно забарвлене слово («бабуся» замість нейтрального *Großmutter*), що створює теплий, неформальний тон [21].

Переклад українською «*Чоловік рятує бабуся з палаючого будинку*» теж відтворює розмовний характер. Тут був здійснений переклад методом адаптації зі стилістичною компенсацією: таким чином автор гуманізує новину, щоб вона викликала в цільовій аудиторії емоцію співчуття та підвищити залученість читача [21]. Перед перекладачем постає завдання не лише у достовірній передачі змісту оригіналу, а й у відтворенні тональності. Тому він не нейтралізує марковану одиницю, тобто не замінює на формальне «*жінка похилого віку*», а адаптує її до аналогічного українського стилістичного рівня, через синонім у пестливій формі - «бабуся».

Отже, контекст визначає, чи слово виступає лише номінативною одиницею, чи виконує стилістичну функцію.

Основний стилістичний поділ лексики ґрунтується на опозиції нейтральної та маркованої лексики. Нейтральна лексика є універсальною, придатною для використання будь-якому стилі мовлення (*Haus - дім, Mensch - людина, sprechen - говорити*). Маркована лексика обмежена певним стилем, сферою чи ситуацією комунікації.

Таблиця 1. ілюструє різницю у конотації та емоційному навантаженні в залежності від ступеня маркованості на прикладі форм лексеми «*Der Freund*» - «друг» (див. табл.1 у додатках).

Таким чином, маркованість лексики - це складне багатовимірне явище, яке охоплює семантичний, стилістичний, соціолінгвістичний та прагматичний аспекти.

Маркована лексика - це слова, що несуть додаткову інформацію про сферу, стиль, час, соціальний статус або емоційне ставлення. Поняття «*стилістично маркована лексика*» є вужчим: воно охоплює ті мовні одиниці, які виконують експресивно-оцінну, або функціонально-стильову роль у конкретному контексті.

Для перекладача, зокрема в медійному дискурсі, важливо не лише розпізнати маркованість одиниці в оригіналі, але й адекватно передати її в мові перекладу з урахуванням функції, емоційного тону та стилістичної мети тексту.

1.1.1 Стилiстично нейтральна маркована лексика

НЕЙТРАЛЬНА ЛЕКСИКА. Загальноживані слова, що служать тільки назвами понять, предметів, ознак, дій тощо і не закріплені за певним стилем чи сферою застосування, а також не мають експресивного забарвлення. Нейтральна лексика є основою як усного, так і писемного мовлення, без неї немислиме ні усне, ні писемне спілкування. Цій лексичі властива простота і загальна зрозумілість, природність і чіткість. Нейтральним словам протиставляються розряди слів, обмежених в своєму вживанні певним стилем, сферою використання, наявністю додаткових відтінків, емоційної оцінки чи експресії. Наприклад, нейтральним немаркованим словам *захисник, орач; летіти, зрозуміти; майбутній* протиставляються стилістично виразні *споборник,*

ратай; линути, уторопати; грядущий. Проте не завжди можна провести чітку межу між нейтральною лексикою і стилістично забарвленою та експресивною. Так, багатозначні слова в одних значеннях можуть бути нейтральними, а в інших - пов'язаними з функціональними стилями або експресивно забарвленими. Стилiстичної виразності можуть набувати і переносно вжиті нейтральні слова. [10, с.149-150].

Стилiстично нейтральна, або міжстильова, лексика охоплює назви *родинних стосунків*: батько, мати брат, сестра, дід, баба, син, дочка; *органів людського тіла*: голова, ніс, нога, око, рот; *будівель та їхніх частин*: будинок, вікно двері, дах, поріг; *меблів*: ліжко, стіл, стілець; *страв*: борщ, ряжанка, печеня; *явищ природи*: вітер, сніг, дощ, грім, блискавка; *рослин*: явір, вишня, верба, порічки, жито, пшениця; *тварин*: кінь, віл, корова, ведмідь, вовк, зозуля; *кольорів*: білий, блакитний, жовтий, зелений, червоний; *дій та станів*: бігати, кидати, рухати, стояти, думати, мріяти, спати, радіти; *місця й часу*: там, тут, далеко, близько, сьогодні, завтра, невдовзі; *способу дії*: повільно, зацікавлено, добровільно, примусово. До нейтральної лексики належить також більшість *числівників*: один, два, десять, двадцять, сто; *займенників*: я, ти, він, свій, наш, такий, той; *сполучників*: і, та, щоб, але, проте; *прийменників*: у, в, над, під, за, на, про тощо [35].

Слова вужчого стилістичного призначення пов'язані не з усіма, а з окремими функціональними стилями. Сюди належать книжна, розмовна, просторічна лексика, терміни, професіоналізму жаргонізми, арготизми, діалектизми [26].

Стилiстично нейтральна лексика є важливою у перекладознавчому аспекті. Саме вона забезпечує основу для адекватного перекладу маркованих елементів. Під час перекладу текстів медіа, зокрема німецько-українських новинних матеріалів, перекладач часто стикається з тим, що марковані одиниці німецької мови передаються в українському варіанті за допомогою нейтральної лексики. Це явище можна пояснити прагненням зберегти об'єктивність і

доступність інформаційного стилю, характерного для ЗМІ. Так наявність нейтральної лексики в тексті допомагає уникнути небажаної суб'єктивності, що не відповідає нормам медіадискурсу.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ. Прикм. до інформація. інформаційна мова - засіб, який забезпечує компактний і суворо однозначний запис відомостей наявного змісту в формі, що прийнятна для подачі з допомогою приладів. [11, с. 98].

Стилістично нейтральна лексика відіграє роль у створенні «фону», на якому маркована лексика або елементи з емоційним забарвленням краще виділяються. Так, у текстах в новинних порталах переважна більшість речень складається з нейтральної лексики, тоді як маркованих слів використовується значно менше: їх застосовують здебільшого для акцентування уваги на головному, формування оцінки або створення емоційного впливу на читача. Так поєднання нейтральних та маркованих елементів забезпечує баланс між об'єктивністю та виразністю повідомлення.

В академічному теоретичному курсі поділ лексики на стилістично нейтральну та стилістично забарвлену схарактеризовано наступним чином: *«Усі слова сучасної української літературної мови з погляду їх ролі в її стилістичній диференціації розпадаються на дві великі групи. До першої з них належить стилістично нейтральна, або міжстильова, лексика, тобто така, що вільно, без будь-якого обмеження вживається в усіх стилях мови, а до другої - лексика, стилістично забарвлена, або співвіднесена лише з одним чи кількома функціональними стилями»* [45, с. 152].

У сучасній лінгвістиці стилістично нейтральна лексика розглядається не як однорідний масив, а як система, всередині якої можна виокремити кілька груп за семантичним, граматичним і функціональним критеріями. Можна припустити, що нейтральний словник становить «ядро» лексичної системи, тоді як інші пласти: розмовна, книжна, просторічна, термінологічна лексика, відхиляються від цієї нейтральної норми за рахунок емоційного компоненту.

У найзагальнішому вигляді до стилістично нейтральної лексики відносять слова, які однаково вільно функціонують у всіх функціональних стилях і їм не властиве закріплення за одним стилем [1, с. 79]. Такі одиниці становлять «точку відліку» на шкалі експресивності: на їхньому фоні виразніше вирізняються емоційно та функційно марковані слова, що належать до окремих підсистем - публіцистичної, розмовної, художньої тощо.

У межах стилістично нейтральної лексики доцільно виділити три основні відгалуження:

1. Тематична лексика.
2. Абстрактна лексика.
3. Службові слова, що забезпечують зв'язність висловлення [5].

А Тематична лексика

До першої, найчисленнішої групи належать загальноживані (повсякденні) найменування предметів, явищ, осіб та ознак: предметів побуту, частин тіла, явищ природи, рослин, тварин, базових дій і станів тощо. З погляду перекладознавства ця група є найбільш стабільною: більшість нейтральних конкретних номінацій має прямі, регулярні відповідники в іншій мові, що полегшує процес перекладу. У німецько-українських медіатекстах саме такі слова заповнюють «каркас» повідомлення, на який нашаровуються марковані елементи - терміни, політичні оцінки, емоційно забарвлені характеристики.

Б Абстрактна лексика

Окремий різновид утворює абстрактна лексика, яка позначає не конкретні предмети, а узагальнені поняття: процес, система, умови, фактор, тенденція, розвиток, мотивація, інформація тощо. Значна частина абстрактної лексики не має стилістичного забарвлення і так само належить до нейтрального прошарку лексики, оскільки може вживатися і в науковому, і в офіційно-діловому, і в публіцистичному, і навіть у художньому стилі без змін значення.

Абстрактна лексика - частина лексичної системи мови. До неї можуть належати слова різних частин мови, які виявляють і передають певну абстрактність. Абстрактна лексика протиставляється конкретній [24].

Абстрактні іменники дуже часто виконують роль «опорних» понять у медіадискурсі: описують соціальні процеси, політичні рішення, культурні явища, залишаючись при цьому стилістично нейтральними. Їхня нейтральність особливо важлива в інформаційних жанрах, де потрібно констатувати факт або стан речей без відвертої оцінки. У німецько-українських новинних текстах такі лексеми часто стають точками опори для передачі складніших, маркованих концептів.

В Службові слова

До стилістично нейтральної лексики традиційно відносять і значну частину службових слів - прийменників, сполучників, часток, займенників та числівників. Як зазначають сучасні автори (О. Пономарів, Берест Т.М.), ці одиниці рідко несуть власне стилістичне навантаження, але забезпечують структурну організацію висловлення і є універсальними для всіх стилів.

Згідно з твердженням українського мовознавця та перекладача Олександра Пономаріва, службові частини мови - прийменники, сполучники, частки, як відомо, не є безпосередніми виразниками понять. Вони вказують на характер логічного зв'язку між поняттями та надають додаткових відтінків значенню окремих слів. Стилiстичні можливості цих частин мови базуються на здатності їх сприяти відтворенню різних типів модальності [31].

Як підкреслює Тетяна Берест, основу лексичного складу мови становить стилістично нейтральна лексика, що вживається в різних жанрах усіх стилів і є стилістичним тлом (фоном) для інших шарів лексики, яким притаманне певне стилістичне забарвлення. Для нейтральної лексики не властиве оцінне чи емоційно-експресивне забарвлення [3].

Службові слова - вільні морфеми, що інтонаційно об'єднуються зі словом, словосполученням чи реченням і виражають, подібно до словотвірних і словозмінних (флексійних) зв'язаних морфем, різні стосунки між повнозначними словами й реченнями, об'єднуючи їх або надаючи їм різних значеннєвих відтінків. До службових слів належать прийменники, сполучники й частки. Для службових слів притаманні деякі спільні особливості. У фонетичному відношенні вони характеризуються ненаголошеністю, а в тонічних мовах - відсутністю тону. Із синтаксичної точки зору вирізняються нездатністю бути членами речення (на відміну від сполучників), проте можуть входити до їх складу поряд з означальними словами [40].

Функція нейтральних службових слів у медіатекстах - забезпечити логічну зв'язність, тематичну членованість і чітку аргументацію. У перекладі вони, як правило, мають стабільні відповідники, але їх вибір усе ж може впливати на тональність: наприклад, сполучники *але/проте/водночас* - *aber/jedoch/zugleich* задають дещо різні відтінки логічних відношень. Тому, хоч ці одиниці й належать до нейтрального прошарку лексики, для перекладача вони є важливим інструментом точного відтворення структури аргументації оригіналу.

У німецько-українському медіадискурсі це особливо помітно в перекладі текстів про війну та політику: німецький інформаційний стиль часто тяжіє до більшої нейтралізації, тоді як українські медіа інколи зберігають вищий рівень експресії. Саме тому стилістично нейтральна лексика для перекладача стає опорною точкою, від якої вибудовується баланс між інформуванням та впливом.

1.1.2 Стилiстично маркована лексика

Поняття «*стилiстично маркована лексика*» варто розглядати у вузькому значенні, адже воно охоплює дві групи мовних одиниць. До першої належать слова, які функціонують переважно в межах окремих функціональних стилів, до

другої - ті, у семантичній структурі яких наявний конотативний компонент, що надає висловленню емоційно-оцінного або експресивного відтінку.

За Ткаченко А. [1], стилістично марковані слова - це стиль мовлення, де можуть вживатись особливі слова-маркери, які стосуються відповідного розряду «-їзмів»: архаїзми, неологізми, діалектизми, історизми, жаргонізми, вульгаризми, варваризми, професіоналізми, просторіччя, імена та назви речей. Тексти таких літературних текстів можуть досліджуватись зі сторони лексичного складу, виявляючи у собі особливості вимови, написання та вжитку таких слів.

Найбільше така лексика виявляється у розмовно-побутовому мовленні, оскільки саме в неформальній комунікації людина розкриває себе найповніше - як інтелектуально, так і емоційно. У подібному середовищі слова нерідко набувають додаткового смислового навантаження, відображаючи не лише зміст повідомлення, а й ставлення мовця до сказаного. Саме через марковану лексику проявляються індивідуальні мовні особливості особистості, її емоційна виразність, а також соціально-групова ідентичність. Таким чином, марковані одиниці виступають важливим засобом соціальної та психологічної характеристики учасників комунікації.

На основі поєднання поглядів, сформованих у загальній та українській лінгвістиці, О. Кабиш вирізняє наступні групи маркованої лексики:

1. Стилiстично маркована лексика - за належнiстю до певних функцiональних стилiв (функцiонально маркована) та наявнiстю емоцiйно-експресивного забарвлення (конотативно маркована) [17, с. 9].
2. Хронологiчно маркована лексика - з погляду iсторичної перспективи [16, с. 8].
3. Територiально маркована лексика - з погляду територiальної обмеженостi (дiалектизми) [16, с. 8].
4. Соцiально маркована лексика - за ознакою вiднесеностi лексичних одиниць до словникового запасу певних соцiальних груп людей [16, с. 8].

Кожна зі згаданих класифікацій є дещо умовною, оскільки виокремлені ознаки можуть поєднуватися в тих самих словах і взаємодіяти між собою. Це засвідчує кодифікація деяких лексем з подвійним (чи більше) маркуванням.

У концепції О. Тараненка стилістична кваліфікація словникових одиниць об'єднує такі характеристики: а) функціонально-стильову (це ознака належності мовних одиниць до певних функціональних стилів літературної мови; характеристика стилістичного статусу мовних одиниць на шкалі «високе - низьке»; характеристика належності мовних одиниць до певних сфер уживання, які групуються за різними принципами (соціально-професійним, віковим, жанровим та ін.); характеристика належності мовних одиниць до певних різновидів загальнонародної (національної) мови, що перебувають поза межами сучасної літературної мови або на її межі); б) часову (такою характеристикою супроводжуються мовні одиниці, що вже вийшли або виходять із живої сучасної мови); в) емоційно-експресивну та емоційно-оцінну; г) ортологічно-нормативну і г) частотну [48, с. 110-139].

На позначення стилістично маркованої лексики можна виокремити наступні категорії слів: неологізми, жаргонізми, полісемні слова, омоніми та колоритні слова. Кожна з цих груп по-своєму сигналізує відхилення від «стандартної» нейтральної норми й тому є важливою для аналізу медійних текстів та їх перекладу.

А Неологізми

Мовні інновації на рівні словникового складу позначаються терміном неологізми. Дітер Герберг та Міхаель Кінне визначають неологізм як *«лексичну одиницю або значення, які на певному етапі мовного розвитку виникають у мовній спільноті, поширюються, загальновизнаються як мовна норма і в межах цього етапу розвитку протягом певного часу сприймаються більшістю носіїв мови як нові»* [60, с. 2].

НЕОЛОГІЗМ (від грец. νέος — молодий, новий і λογισμός — судження, вислів) — слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на

даному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями (загальнономовні Н.) або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські, Н., пор. Оказіоналізм). Н. — категорія історично змінна, один з розрядів пасивного словника, тобто це одиниці, які ще не встигли ввійти (або вже не ввійдуть, оскільки, виникнувши, вони майже відразу ж і зникли) до активного слововжитку [42].

Неологізми у медіадискурсі часто виконують подвійну функцію: з одного боку, вони називають нові реалії (технологічні, політичні, воєнні, культурні), з іншого - привносять у текст додатковий маркер «сучасності» й актуальності. У німецьких і українських медіа неологізми можуть сигналізувати інноваційність видання, його орієнтацію на сучасний соціально-політичний контекст. Для перекладача це створює окрему проблему: не завжди існує усталений відповідник, а значить, виникає потреба або творити перекладний неологізм, або компенсувати його іншими засобами (опис, калькування, запозичення). У будь-якому разі перед нами стилістично маркована одиниця, яка чітко виділяється на тлі нейтральної лексики та може впливати на сприйняття тексту як *«сучасного»* чи, навпаки, *«штучно модерного»*.

Неологізми в цьому контексті відіграють особливу роль. Вони не лише називають нові реалії (технологічні, політичні, воєнні, культурні), а й часто виконують функцію маркерів жанру, стилю або навіть окремого *«письменницького всесвіту»*. У науковій літературі слушно зауважується, що *«визначенням жанр, різновиду можуть бути неологізми від прізвища автора, що з ним підкреслює зв'язок письменник - реципієнт: гофманіада, гоголіана, мольєріана»* [25, с. 203].

Такі утворення формують цілі «поля» асоціацій, відсилаючи до стилю, тематики, образної системи певного автора. У медійному середовищі функціонально подібну роль можуть виконувати неологізми, пов'язані з іменами політичних діячів, культурних фігур, назвами програм, ініціатив, кампаній. Вони

так само сигналізують читачеві: йдеться не просто про факт, а про цілий дискурсивний комплекс, який стоїть за прізвищем чи назвою.

Звідси випливає, що неологізм у медіатексті майже ніколи не є просто новим словом. Він зазвичай маркує належність до певного дискурсу, жанру або аксіологічного поля. Для перекладача німецько-українських медіатекстів це означає, що передати потрібно не лише формальну новизну слова, а й асоціативний, інтертекстуальний та оцінний потенціал, який за ним стоїть. Там, де в німецькому тексті використано авторський чи «іменний» неологізм, український варіант має або зберегти аналогічну модель словотвору (через калькування чи транслітерацію з українським суфіксом), або компенсувати цей ефект іншими засобами. Наприклад, через опис, пояснювальний компонент чи додатковий контекст.

Неологізми є одним із найактивніших шарів маркованої лексики в німецько-українському медійному дискурсі. У нашій магістерській роботі вони принципово важливі. Саме через неологізми в медіа аудиторія реагує на нову реальність: війну, міграцію, зміни в культурній політиці, цифровізацію, нові формати міжнародної підтримки тощо. Там, де старих слів не вистачає, з'являються нові, і вони майже завжди марковані: вказує на сучасність, пов'язане з певною інтерпретацією подій і часто має публіцистичний чи експресивний відтінок.

У німецьких медіатекстах про Україну неологізми часто з'являються у політичному й публіцистичному контексті: це композити, нові словосполучення, контекстуальні новотвори, які описують нові культурні проєкти чи програми підтримки. В українському перекладі такі одиниці не можна пропустити або механічно спростити. Перекладачеві доводиться обирати між утворенням українського відповіднику через калькування чи словотворення, залишати запозичення з адаптацією, чи пояснювати зміст описово. І кожне з цих рішень впливає на те, чи збережеться відчуття новизни й маркованості, чи текст стане більш нейтральним за тоном.

Особливо показовими є політичні неологізми. У німецькому медіапросторі вони нерідко стисло позначають складні процеси й явища: рішення урядів, довготривалі програми, нові доктрини безпеки. У перекладі на українську мову постає питання не тільки «як це перекласти?», але й «чи буде за цим словом стояти той самий набір асоціацій?». Якщо підібрати надто нейтральний варіант, втрачається маркованість і частина оцінки. Якщо дослівно калькувати, є ризик, що вираз звучатиме штучно і не відповідатиме живому стилю медіатекстів.

Не менш важливими є неологізми культурного та медійного походження: назви програм, фестивалів, фондів, онлайн-платформ. У багатьох випадках такі назви функціонують як бренди з фіксованою формою. Тут перекладач балансує між двома завданнями: зберегти впізнаваність і зробити назву зрозумілою українському читачеві. Від рішення, чи залишити оригінальну форму, чи перекласти, чи поєднати обидва варіанти (назва мовою оригіналу + пояснення), залежить, наскільки легко цей елемент асимілюється в українському інформаційному просторі.

Важливо підкреслити: неологізми в медіатекстах - це не просто «цікаві нові слова», а маркери того, як суспільство осмислює нові явища. Через них можна простежити, як змінюється мова опису війни, політики, культури, і побачити, чи встигає переклад за розвитком оригінального дискурсу. Якщо перекладач постійно пом'якшує неологізми до звичних, старих формулювань, український читач отримує дещо відфільтрований варіант реальності.

Аналіз неологізмів у німецько-українських медіатекстах дає змогу побачити, як за допомогою нових слів конструюється сучасна картина світу, і як ці нові слова входять в український медіапростір. Це робить роботу з неологізмами не просто цікавою ділянкою теорії, а реально важливою частиною практики медіаперекладу.

Б Жаргонізм

ЖАРГОН (франц. jargon, від галло-роман. Gargone — базікання) — різновид мовлення, вживаного переважно в усному спілкуванні в середовищах окремих соціальних, професійних, вікових та інших груп населення; діалект соціальний. Ж. вивчає соціолінгвістика. Термін «жаргон» вживали для позначення зіпсованої сторонніми впливами говірки; у сучасному термінологічному узусі втратив знижене значення, хоча не має чіткої визначеності й послідовності у використанні; є синонімом до арго, сленг. Від літературної мови Ж. відрізняється специфічною лексикою і фразеологією, використанням словотворчих засобів, не має власної фонетичної й граматичної систем. Виникає у відкритих групах, об'єднаних спільністю інтересів, занять, соціального становища тощо (Ж. студентів, моряків, солдатів, мисливців, спортсменів, туристів, картярів, наркоманів та ін.) [6].

ЖАРГОНІЗМ, у, ч. Специфічне слово чи вираз, що вживається тільки в жаргоні [30].

Жаргон, -у, V. мова якоїсь соціальної чи професійної групи, що відрізняється від загальнонародної наявністю специфічних слів і виразів, властивих цій групі [49].

Жаргонізм ще виразніше марковані соціально й стилістично. Вони пов'язуються з певною групою - молодіжною, професійною, субкультурною - і вказують на неофіційність, неформальність мовлення. У медіатекстах жаргон зазвичай з'являється в цитатах, інтерв'ю, матеріалах про молодіжну культуру, соціальні мережі. Сам факт його присутності робить фрагмент тексту маркованим: він позначає дистанцію або, навпаки, близькість до певної спільноти, створює ефект «живого голосу». Для німецько-українського перекладу це зона ризику: прямо переданий жаргон може не збігатися за стилістичною силою, швидко застарівати, або, у гіршому випадку, штучно звучати. Тому перекладач щоразу змушений зважувати, що важливіше: зберегти

групову маркованість чи забезпечити зрозумілість і стилістичну прийнятність для цільової аудиторії.

Жаргонізми в медійному дискурсі теж відіграють помітну роль, хоча на перший погляд їх у медіатекстах начебто небагато. Це той шар лексики, який пов'язаний із певними соціальними або професійними групами: молоддю, ІТ-сферою, військовими, медиками, політичними інфлюенсерами тощо. У медійному дискурсі жаргон з'являється переважно в цитатах, інтерв'ю, репортажах, а також у текстах, що свідомо прагнуть передати живу мову реальних людей, а не лише офіційний чи відредагований варіант реальності. Сам факт уживання жаргонізму вже є маркером: він показує неформальність ситуації, наближеність до внутрішнього мовлення певної спільноти, іноді - іронічне або дистанційоване ставлення до явища.

У німецько-українському медіаперекладі жаргонізми створюють окремий блок труднощів. По-перше, не кожен німецький жаргонізм має прямий український жаргонний відповідник із таким самим ступенем «смільності» чи заниженості. По-друге, жаргон за своєю природою швидко втрачає актуальність, тож буквально перенесення його в переклад може зробити текст штучним або застарілим уже через декілька років. Через це перекладач постійно змушений балансувати між збереженням групової маркованості вислову та адаптацією під норми українського медіадискурсу, де надмірно груба або надто субкультурна лексика часто є непринятною поза прямою цитатою.

У межах дослідження жаргонізми показують, наскільки чутливо медіа працюють з мовою різних соціальних груп і як переклад або підтримує цей ефект, або нівелює його. Якщо у німецькому тексті жаргонізм підкреслює близькість журналіста до молодіжної чи професійної спільноти, а в українському перекладі він повністю нейтралізується, змінюється не тільки стилістика, а й образ комунікації: замість народного голосу читач отримує відредаговану, версію, що відчужує текст від цільової аудиторії. Саме тому жаргонізми, попри відносно невелику кількість, є важливою частиною маркованої лексики, адже через них

добре видно, як переклад поводить ся з неформальними шарами мовлення у медійному просторі.

В Полісемні слова

Полісемія (грецьк. polysemos - багатозначний) - багатозначність, наявність у мовній одиниці (слові, фраземі, граматичній формі, синтаксичній конструкції) кількох значень [50].

Полісемні слова в межах цього дослідження становлять важливий, хоч і менш очевидний компонент маркованої лексики. Самі по собі вони можуть належати до стилістично нейтрального шару, однак у медійному дискурсі їхня маркованість часто виникає саме завдяки контексту. Одне й те саме слово реалізує різні значення залежно від комунікативної ситуації: у новинній замітці воно може функціонувати як нейтральний термін, тоді як в аналітичній статті або колонці набуває оцінного або публіцистичного забарвлення.

У медіатекстах полісемія нерідко використовується для досягнення певного прагматичного ефекту: заголовок або ключове формулювання може бути формально нейтральним, проте за рахунок багатозначності викликати додаткові асоціації, натякати на критику, іронію чи підтримку певної позиції. У такому разі полісемне слово стає фактично маркованим, оскільки активується не лише його базове словникове значення, а й специфічні контекстуальні відтінки.

Для німецько-українського медіаперекладу полісемія є джерелом систематичних труднощів. Перекладач повинен, по-перше, правильно встановити актуальне значення слова в конкретному контексті, а по-друге, по можливості зберегти той самий прагматичний ефект, який воно створює в оригіналі. У німецьких текстах досить часто використовується лексика, що поєднує загальноживані та спеціалізовані значення (наприклад, політичні чи економічні терміни, які одночасно функціонують як елементи публіцистичного стилю). В українському перекладі іноді доводиться обирати більш конкретний варіант, що може зменшувати багатозначність і частково змінювати тональність повідомлення.

Таким чином, полісемні слова у медійному дискурсі є важливим чинником формування прихованої чи імпліцитної маркованості. Їх аналіз у німецько-українських медіатекстах дозволяє простежити, наскільки переклад зберігає смислову гнучкість оригіналу та чи не відбувається у процесі передачі полісемних одиниць небажана семантична або стилістична редукція.

Г Омоніми

ОМОНІМИ, ів, мн. (одн. омонім, а, ч.). Слова, однакові за звучанням, але зовсім різні за значенням [44].

На відміну від полісемії, де різні значення об'єднані в межах однієї лексеми, омонімія передбачає формальну однаковість різних слів за відсутності спільного значення. Проте з погляду сприйняття тексту й організації смислу механізм роботи омонімів у медіатекстах часто подібний: читач змушений орієнтуватися на контекст, аби правильно інтерпретувати одиницю, а автор може свідомо використовувати омонімію як засіб смислового виділення чи гри.

У новинних та аналітичних текстах омоніми можуть виконувати щонайменше дві функції. По-перше, вони інколи стають джерелом небажаної двозначності у заголовках і коротких анонсах, особливо тоді, коли заголовок подано без ширшого контексту. У таких випадках омонім не є стилістично маркованим сам по собі, але породжена ним двозначність може сприйматися як нелогічність або, навпаки, як натяк на приховану оцінку. По-друге, омонімія може використовуватися як свідомий стилістичний прийом - передусім у публіцистичних жанрах (колонки, огляди, аналітика), де заголовок або ключова фраза будується на грі значень. У такій позиції омонім уже стає стилістично маркованим, оскільки його вибір мотивований не лише номінативною функцією, а й прагматичним завданням привернути увагу, створити додатковий смисловий шар.

Для німецько-українського медіаперекладу омоніми становлять окремий тип проблемних одиниць. Перекладачеві необхідно, по-перше, відповідно інтерпретувати, яке саме з омонімічних слів реалізується в конкретному

контексті, а по-друге, з'ясувати, чи є омонімія в цьому місці суто формальним явищем, чи виконує стилістичну функцію.

У першому випадку достатньо підібрати однозначний відповідник у мові перекладу. У другому - виникає питання відтворення гри слів: у німецькому тексті ефект може будуватися на специфічній омонімії, якій не відповідає жодна пара омонімів в українській мові. У таких ситуаціях перекладач або шукає інший засіб вираження (іншу гру слів, близьку метафору, зміну структури заголовка), або змушений пожертвувати стилістичним ефектом і передати лише основний зміст.

Омоніми як такі не становлять найбільш масивний пласт маркованої лексики у медійному дискурсі, але їхня робота на рівні заголовків, підзаголовків та ключових формулювань може суттєво впливати на інтерпретацію тексту. Аналіз омонімії у німецько-українських медіатекстах дозволяє показати, наскільки переклад здатен відтворювати не лише фактологічний зміст, а й ті смислові й прагматичні нюанси, які пов'язані з формальною організацією мовного матеріалу.

Г Колоритні слова

Національний, регіональний, культурний або «ситуативний» колорит створюють колоритні слова. Це можуть бути звернення, образні характеристики, історико-культурні реалії, локальні назви, елементи «місцевої» мовної картини світу. У німецько-українських медіатекстах такі слова відіграють важливу роль у формуванні образу країни, міста, регіону, соціальної групи. Вони майже завжди марковані, оскільки виходять за межі універсальної нейтральної лексики й вимагають від читача певних фонових знань.

Переклад колоритних слів завжди пов'язаний із дилемою: зберігати «чужий» колорит, ризикуючи втратити частину зрозумілості, чи адаптувати його до очікувань власної аудиторії. Саме на цьому матеріалі особливо добре видно, як перекладач балансує між еквівалентністю, доступністю та збереженням маркованості.

Отже, поділ стилістично маркованої лексики на неологізми, жаргонізми, полісемні слова, омоніми та колоритні одиниці дозволяє не просто класифікувати мовний матеріал, а й точніше описати джерела та механізми маркованості в медійному дискурсі. Для магістерського дослідження це важливо ще й тому, що кожен із названих підтипів по-різному реагує на переклад: одні відносно легко передаються формально (як-от неологізми-терміни), інші потребують складних перекладацьких рішень (жаргон чи колоритні слова), а треті взагалі вимагають творчого підходу, спрямованого на збереження не стільки слова, скільки його стилістичного ефекту у тексті-оригіналі.

1.1.3 Функціональна маркована лексика

Функціонально марковану лексику традиційно поділяють на книжну та розмовну лексику. Книжна лексика здебільшого властива писемній формі літературної мови. Розмовна - для усного мовлення, інколи із вживанням елементів неформального спілкування.

Термін «книжна лексика» певною мірою умовний, адже, крім функціональних стилів, ці слова властиві й тим стильовим різновидам усного літературного мовлення, що тематично й структурно зближуються зі стилями мовлення писемного (діалогічне мовлення на наукові, виробничо-технічні, офіційно-ділові та інші теми). У застосуванні до сучасної української літературної мови цей термін вказує лише на переважання деяких слів у функціональних стилях її писемної, книжної форми, а не на абсолютне обмеження ними [45, с. 157-158].

Обидві групи протиставляються стилістично нейтральній лексиці саме з погляду їх типової сфери вживання. Серед загальноживаної лексики виокремлюють і менші за складом групи: суспільно-політичну лексику, книжну, розмовну тощо. Хоч не всі члени мовного колективу користуються словами зі згрубілим відтінком (реготати, плентатися, теревенити, брехати), із відтінком книжності (поетка, возвеличити, амбіції, ефективність, імідж, ратифікація, реконструкція), однак такі лексичні одиниці належать до загальнонародних, бо

зрозумілі й відомі більшості носіїв мови. А саме це і є головним критерієм належності їх до загальноповсякденної лексики [46, с. 87].

Книжна лексика переважно пов'язана з писемною формою мовлення й офіційно-нормативними стилями, тоді як розмовна - із повсякденним усним спілкуванням, нерідко з елементами неформальності. В обох випадках йдеться не стільки про жорстку заборону вживання в інших стилях, скільки про домінуючу сферу функціонування: книжні слова частіше трапляються в науковому, офіційно-діловому, публіцистичному мовленні, а розмовні - в побутовому діалозі, інтерв'ю, неофіційній комунікації.

Розмовна лексика належить до сфери усного побутового мовлення. Однак слова, що мають розмовне забарвлення, не тільки не виключаються з літературно-писемної мови, а, навпаки, вдало взаємодіють з лексикою книжною і нейтральною, доповнюють і поширюють експресивні засоби писемних стилів. Розмовні слова входять до літературної мови як досить рельєфно окреслений, широкий за обсягом та складний шар лексики [7, с. 1].

А Книжна лексика

Книжна мова - сукупність мовних засобів, типових для писемного варіанту насамперед таких стилів, як наук., наук.-популярний, офіц.діловий. Характеризується (на відміну від мовлення) стабільністю, традиційністю, складністю будови, а також повнотою висловлення думки, що забезпечує точність передачі інформації і правильність сприймання її поза ситуацією мовлення (у розмовній мові цьому сприяють жести, міміка, інтонація тощо). К. м. відрізняється від розмовної ще й такими ознаками, як підготовленість, організованість, ретельний добір лексики, складніше і чіткіше граматичне оформлення [23].

До книжної лексики насамперед належать абстрактні іменники та терміни, які описують суспільно-політичні, економічні, культурні процеси: легітимність (нім. Legitimität), суверенітет (нім. Souveränität), стабільність (нім.

Stabilität), ідентичність (нім. Identität), інфраструктура (нім. Infrastruktur), компетенція (нім. Kompetenz), інтеграція (нім. Integration), реалізація (нім. Realisierung), регулювання (нім. Regulierung). До цього шару також входять офіційно-ділові словосполучення на кшталт нормативно-правова база (нім. Rechtsgrundlage), інституційний розвиток (нім. institutionelle Entwicklung), механізми впровадження (нім. Umsetzungsmechanismen), адміністративна процедура (нім. Verwaltungsverfahren), компетентний орган (нім. zuständige Behörde), уповноважена установа (нім. bevollmächtigte Stelle), гуманітарна допомога (нім. humanitäre Hilfe), культурна політика (нім. Kulturpolitik).

Характерними є й сполучники та прийменникові конструкції, що забезпечують логічну зв'язність викладу: з огляду на це (нім. angesichts dessen), відповідно до (нім. gemäß, entsprechend), з-поміж іншого (нім. unter anderem), водночас (нім. zugleich), у зв'язку з тим, що (нім. im Zusammenhang damit, dass), у межах / у рамках (нім. im Rahmen), з метою (нім. mit dem Ziel), у результаті (нім. infolgedessen, als Ergebnis). У публіцистичних та риторичних текстах книжна лексика може поєднуватися з піднесеними емоційними одиницями: героїзм (нім. Heroismus), незламність (нім. Unbeugsamkeit), самопожертва (нім. Selbstaufopferung), трагізм (нім. Tragik), історична місія (нім. historische Mission), духовний простір (нім. geistiger Raum), європейська цивілізація (нім. europäische Zivilisation). У медіадискурсі саме такі одиниці забезпечують «офіційний» та аналітичний характер текстів про політику, міжнародні відносини, економіку й культуру, а для перекладача сигналізують необхідність зберігати відповідний рівень формальності.

Б Розмовна лексика

Розмовна лексика, навпаки, пов'язана передусім із усною, неофіційною комунікацією, але активно проникає і в медіатексти - насамперед у репортажі, інтерв'ю, матеріали з елементами персоналізації. До цього шару належать прості, повсякденні відповідники книжних одиниць: робота (нім. Arbeit) замість професійна діяльність (нім. berufliche Tätigkeit), гроші (нім. Geld) замість

фінансові ресурси (нім. finanzielle Ressourcen), житло (нім. Wohnraum) замість житловий фонд (нім. Wohnungsbestand). Характерними є й широковживані, стилістично знижені дієслова та прикметники: кинути (нім. werfen, розм. hinschmeißen), забрати (нім. wegnehmen, abholen - залежно від контексту), змусити (нім. zwingen), нервувати (нім. sich aufregen, nervös sein), страшний у значенні «жахливий» (нім. schrecklich), купа у значенні «дуже багато» (нім. eine Menge), а також стійкі сполуки на зразок море проблем (нім. eine Menge Probleme). До розмовної лексики належать і численні вставні слова та частки, що не несуть самостійного поняттєвого навантаження, але маркують неформальний тон: ну (нім. na), от (нім. also, nun), типу (нім. sozusagen, quasi), власне (нім. eigentlich), взагалі (нім. überhaupt), по суті (нім. im Grunde, im Wesentlichen), щось на кшталт цього (нім. irgendwie so). Поширені й розмовні фразеологізми: мати купу справ (нім. eine Menge zu tun haben), не бачити світла в значенні «не бачити виходу» (нім. kein Land sehen), усе висить на волоску (нім. alles hängt am seidenen Faden), не до жартів (нім. es ist nicht zum Lachen, es ist ernst).

1.2 Функції маркованої лексики у медійному дискурсі

В межах дослідження маркованої лексики на матеріалі німецько-українських медіа порталів, можна зазначити, що шляхи функціонування маркованої лексики визначають наступні чинники: писемна форма мовлення; офіційний чи частково неформальні стилі у викладі тексту (неформальний стиль здебільшого застосовується для цитування. Однак може виступати як окремі марковані лексичні одиниці). Висловлювання в таких текстах можуть бути як нейтральними в тоні, так і емоційно забарвленими. Такі соціальні характеристики учасників мовлення як національність, вік, наявність освіти та соціальний статус також є засадою.

Маркована лексика є невід'ємною складовою сучасного медійного дискурсу. Через неї реалізується прагнення медіа не лише інформувати, а й формувати певне бачення дійсності. Медіатексти поєднують у собі фактичний та

емоційно-оцінний шари змісту, тому в них слово набуває особливого значення. Такі форми слова не просто називають, а інтерпретують повідомлення із метою впливу, навіть, скоріше, із ціллю спрямувати думку читача у потрібному напрямку.

В цьому випадку маркована лексика виконує наступні функції: номінативну, референтну, прагматичну, інформативну, естетичну, експресивну та функцію впливу.

У межах медійного простору номінативна функція реалізується через процес позначення явищ реальності з урахуванням позиції мовця. Журналіст обирає такі номінації, які одночасно відображають факт і задають його оцінку. Коли в українських ЗМІ на позначення ворожого бійця вживається слово «окупант» замість нейтрального «військовий», воно набуває маркованого характеру, оскільки не лише називає учасника події, а й одразу позначає його роль в джерелі [2].

Що стосується німецьких медійних текстів та переклад на українську, то подібну функцію виконує слово „Angreifer“ (укр. нападник), яке вживається у контексті війни проти України. Наприклад, у повідомленні „Die Angreifer haben erneut zivile Ziele beschossen“ (укр. “Нападники знову обстріляли цивільні об’єкти”). Лексема «Angreifer» несе оцінний зміст і маркує сторону конфлікту, як агресора.

Референтна функція забезпечує співвіднесення мовного знака з конкретним явищем дійсності. У медійному дискурсі вона тісно пов’язана з інтерпретацією фактів: вибір референта ніколи не є нейтральним, а відображає позицію медіа. Так, німецькі видання часто використовують лексему „Kremlnahe Medien“ (“медіа, наближені до Кремля”), яка одночасно вказує на джерело інформації й передає ставлення до нього. Така номінація не лише уточнює референта, а й формує довіру або недовіру читача, що цілком відповідає прагматичним цілям журналістського мовлення.

Прагматична функція маркованої лексики полягає у спрямуванні впливу на адресата. Через добір емоційно забарвлених слів журналіст створює певну рамку сприйняття. У німецькому новинному матеріалі „ Journalisten aus aller Welt berichteten mutig über das schreckliche Vorgehen Russlands “ («Журналісти з усього світу сміливо повідомляли про жахливі дії Росії.») використання прикметника «mutig» (укр. «сміливий») виконує роль мовного сигналу підтримки та схвалення журналістів та засудження ворожих дій, направлених на Україну. У такий спосіб формується не лише інформаційне повідомлення, а й ціннісна позиція, з якою ототожнюється читач [19].

Інформативна функція маркованої лексики полягає в акцентуванні уваги та створенні відчуття актуальності. У медійному потоці, насиченому фактами, журналістика прагне не просто повідомити, а «продати» новину, тому використовує емоційно виразні слова. У німецькій заголовковій практиці типовими є формулювання на кшталт «CORONA-PANDEMIE: Schockierende Enthüllungen! So sehr haben Jens Spahn und Karl Lauterbach versagt» (укр. «ПАНДЕМІЯ КОРОНАВІРУСУ: Шокуючі розкриття! Яким був провал Єнс Шпан та Карла Лаутербах») або «WM-Qualifikation: Historischer Sieg sorgt für Aufsehen» (укр. «У відборі до чемпіонату світу: історична перемога стала сенсацією»). У таких прикладах марковані прикметники «schockierend», «historisch» не несуть нової фактичної інформації, проте підсилюють її значущість, сприяючи залученню уваги аудиторії [52, 8].

Естетична функція проявляється у прагненні до мовної виразності та образності. Вона робить медіатекст привабливим, динамічним, емоційно наповненим. У німецьких публікаціях часто трапляються метафоричні вирази, наприклад: «Die Wirtschaft steht am Scheideweg» («Економіка стоїть на роздоріжжі»). Подібні мовні образи не лише оживлюють повідомлення, а й створюють певну естетичну атмосферу, що впливає на сприйняття змісту [36].

Експресивна функція маркованої лексики безпосередньо пов'язана з емоційним впливом на читача. За допомогою експресивних засобів медіа можуть

передавати напруження, співчуття, схвалення чи обурення. Так, у німецькому матеріалі «*PUTINS KRIEG: Luftalarm in Kiew! Mehrere Explosionen erschüttern Hauptstadt der Ukraine*» («ВІЙНА ПУТИНА: Повітряна тривога в Києві! Кілька вибухів потрясли столицю України») використання слова «erschütternd» створює подвійний емоційний ефект, підсилюючи драматизм події та викликаючи співпереживання в аудиторії [30].

Функція впливу поєднує всі попередні функції. Вона виявляється у здатності слова формувати громадську думку, після спрямовувати її на інтерпретацію подій і закріплювати певні оцінні моделі. Що стосується німецьких медіа, то приклади на кшталт «*Fake News & Desinformation: Putins Propaganda-Krieg gegen die Wahrheit*» («Фейкові новини та дезінформація: війна Путіна проти правди») демонструють, як за допомогою маркованих лексем («Propaganda», «Krieg») створюється ідеологічна рамка, що впливає на морально-оцінне сприйняття подій.

Маркована лексика у медійному дискурсі функціонує як багаторівнева система смислів. Так слово виступає не лише засобом позначення, також і потужним інструментом впливу. У текстах сучасних медіа як українських, так і німецьких, марковані одиниці виконують водночас номінативну, референтну, прагматичну, інформативну, естетичну, експресивну та впливову функції. Ці функції і створюють підґрунтя публіцистичного стилю - формування у свідомості читача певного сприйняття реальності, що відповідає позиції автора чи редакційної політики видання.

1.3 Основні стратегії та підходи до перекладу маркованих одиниць

У процесі перекладу маркованої лексики - тобто мовних одиниць, які несуть культурну, соціальну або емоційну специфіку вихідної мови, - перекладач стикається з необхідністю вибору адекватної стратегії для забезпечення комунікативної еквівалентності тексту. У перекладацьких студіях розрізняють низку основних підходів до відтворення таких одиниць, серед яких найпоширенішими є адаптація, нейтралізація та експлікація. Кожен із цих

методів спрямований на досягнення балансу між збереженням національно-культурного колориту та забезпеченням зрозумілості тексту для реципієнта цільової культури.

Адаптація передбачає часткову або повну заміну культурно маркованого елемента вихідного тексту одиницею, що є зрозумілою або звичною для цільової аудиторії. Такий підхід застосовується, коли буквальний переклад призводить до втрати змісту або викликає нерозуміння у читача.

Адекватний переклад у будь-якому разі передбачає адаптацію. Інша річ, що пропорції власне перекладацьких і адаптивних стратегій підпорядковані типові тексту, та не просто умоглядному типові тексту, а прагматичному. Чим ближче прагматична функція тексту до домінантних, тим більше адаптивних стратегій необхідно застосовувати, не забуваючи про перекладацькі. Головним критерієм адаптації тексту є його прагматична орієнтація [14].

У перекладі матеріалів німецьких медіапорталів DAAD та Goethe-Institut адаптація часто використовується для передачі реалій освітнього та культурного життя Німеччини. Наприклад, назву програми «Studienkolleg» можна передати як «підготовчий коледж для іноземних студентів», що водночас зберігає зміст та забезпечує розуміння українським читачем, незнайомим із німецькою системою освіти.

Таким чином, адаптація виконує функцію «культурного посередництва», допомагаючи інтегрувати іншомовний елемент у систему цільової культури без втрати основного комунікативного навантаження.

Нейтралізація полягає у знятті культурної маркованості мовної одиниці шляхом заміни її нейтральним еквівалентом. Цей підхід доцільний тоді, коли культурна специфіка не є визначальною для розуміння змісту, або коли її відтворення може утруднити сприйняття.

Нейтралізація часто виявляється під час перекладу елементів повсякденної німецької культури, наприклад: «Kaffee und Kuchen» (укр. Кава з тортком) [7] передається як «чаювання» або «перерва на каву», тобто з певним

нівелюванням культурної відмінності. Хоча цей прийом частково позбавляє текст локального колориту, він сприяє збереженню зрозумілості та плавності викладу.

Таким чином, нейтралізація є прагматично виправданою стратегією, що забезпечує оптимальний баланс між точністю та доступністю перекладу.

Експлікація (пояснювальний переклад) використовується у випадках, коли маркована одиниця не має прямого відповідника у мові перекладу. Сутність цього методу полягає в розширенні або уточненні значення оригінальної одиниці з метою розкриття її змісту для читача.

Такий підхід часто застосовується під час перекладу назв культурних явищ, інституцій чи термінів, специфічних для німецькомовного простору. Наприклад, назву «Tag der offenen Tür» можна перекласти як «день відкритих дверей у навчальному закладі», додаючи уточнення контекстуального характеру.

Експлікація дозволяє не лише донести зміст оригіналу, але й зберегти культурну інформацію, яка могла б бути втрачена при застосуванні нейтралізації або адаптації.

Отже, вибір між адаптацією, нейтралізацією та експлікацією визначається низкою факторів - жанром тексту, функціональним призначенням перекладу, цільовою аудиторією та рівнем культурної компетенції реципієнта. У контексті перекладу медіатекстів найбільш ефективним є комбінований підхід, за якого перекладач уміло поєднує різні стратегії з метою досягнення адекватності та комунікативної еквівалентності перекладу.

Під час роботи з маркованою лексику, яка несе культурні, соціальні або емоційні значення, важливо не тільки передати зміст, а й зберегти стиль, прагматику й оцінне забарвлення оригінального тексту. Окрім таких поширених методів, як адаптація чи нейтралізація, у сучасних перекладацьких дослідженнях активно застосовуються транслітерація, транскрипція, гіпоронімічний переклад і збереження маркування.

Транслітерація й транскрипція допомагають передати іншомовне слово засобами графіки чи фонетики мови перекладу. Якщо транслітерація передає

написання, то транскрипція - звучання слова. Такий підхід доречний під час перекладу власних назв, назв інституцій, брендів чи культурних реалій, для яких немає точного відповідника. Наприклад, німецькі слова Bundestag, Goethe-Institut чи Oktoberfest українською стають «Бундестаг», «Гете-Інститут», «Октоберфест». Це дозволяє зберегти національний колорит і підкреслити іноземне походження терміна.

Гіперонімічний переклад - це коли вузьке або унікальне поняття замінюють більш загальним через відсутність точного відповідника чи через культурну специфічність. Наприклад, німецьке Landtag часто перекладають як «парламент» або «законодавчий орган». Це знижує маркованість, але допомагає читачам легше зрозуміти значення. Така стратегія корисна для новинних текстів, де потрібне швидке і зрозуміле подання інформації.

Відомо, що гіперонімічний переклад передає семантику денотативних реалій, але при цьому втрачає сему "локальність" і окремі семантико-диференційні ознаки. При гіперонімічному перекладі транслятор має бути дуже обережним, щоб не внести у твір чужий національний колорит, не знівелювати національної чи соціальної специфіки. Позитивною його рисою є нейтральний характер. Вдало застосований, цей метод досить добре відтворює семантико-стилістичні функції реалії оригіналу. Часом здається, що він віддаляє переклад від оригіналу, але насправді це віддалення суто зовнішнє, формальне, що веде до глибокої внутрішньої відповідності [18, с. 466].

Збереження маркування - це передача емоційного, оцінного або стилістичного забарвлення оригінального слова чи вислову. Така стратегія особливо важлива в медійному дискурсі, де важливо не лише інформувати, а й впливати на громадську думку чи передати позицію автора. Наприклад, німецьке Aggressor перекладається як «агресор», а не як нейтральне «військовий», а Putins Propaganda-Krieg - як «пропагандистська війна Путіна». Тут перекладач зберігає не лише зміст, а й оцінне ставлення, яке може впливати на сприйняття події читачем.

Отже, такі перекладацькі прийоми дають змогу перекладачу обирати різні варіанти передачі маркованих елементів. Вибір стратегії залежить від жанру тексту, цільової аудиторії та завдань комунікації. У перекладах німецько-українських медіатекстів найкращі результати приносить поєднання кількох підходів: це дозволяє не лише зберегти культурні особливості першоджерела, а й зробити текст зрозумілим для аудиторії і передати емоційно-оцінний зміст маркованої лексики.

Висновки до першого розділу

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що маркована лексика у сучасній лінгвістиці є комплексним поняттям. Вона охоплює стилістичний, соціолінгвістичний аспекти, прагматичний, історичний та функціональний виміри. Маркована лексика включає всі мовні одиниці, що несуть додаткову інформацію про сферу їх вживання, часову або територіальну приналежність або емоційно-оцінне ставлення мовця. Також маркована лексика дозволяє навіть визначити, для якої соціальної групи чи людей якої вікової категорії створений текст.

Порівняння дефініцій, запропонованих дослідниками (Д. Ганич, І. Олійник, О. Тараненко, О. Кабиш та ін.), дозволяє дійти висновку, що термін *«стилістично маркована лексика»* є вужчим за термін *«маркована лексика»*. Першочергово він стосується тих лексичних одиниць, які мають виразне емоційно-оцінне або функціонально-стильове забарвлення. При цьому не кожна маркована одиниця автоматично є стилістично забарвленою, оскільки стилістична функція слова реалізується лише в конкретному комунікативному контексті, де воно вже і набуває прагматичного чи емоційного навантаження.

Розгляд типології маркованої лексики дає змогу виділити два її основні різновиди - стилістично нейтральну та стилістично марковану. Нейтральна лексика становить ядро мовної системи: така лексика забезпечує її універсальність та відрізняється своєю стильовою універсальністю.

Вона створює семантичний фон, на якому марковані елементи виступають більш виразно. Це створює додаткові незручності у сфері перекладу: у процесі передачі медіатекстів перекладачеві часто доводиться балансувати між точністю змісту та збереженням стилістичного ефекту, адже марковані елементи оригіналу часто відтворюються засобами нейтральної лексики, щоб дотриматися норм інформаційного стилю.

До стилістично маркованої лексики належать одиниці, що характеризуються функціональним або конотативним маркуванням. Функціонально маркована лексика відображає належність до функціонального стилю: наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, художнього чи розмовного. Конотативно маркована надає висловленню емоційного, експресивного чи оцінного відтінку. Взаємодія цих аспектів формує складну систему стилістичних засобів, які у тексті виконують комунікативно-прагматичні функції.

Аналіз показав, що маркована лексика відіграє важливу роль у створенні смислів і впливу в сучасному медійному дискурсі. Вона має кілька пов'язаних функцій: номінативну, референтну, прагматичну, інформативну, естетичну, експресивну й функцію впливу. Завдяки цьому слово набуває не лише значення, але й оцінки, емоцій і ідеологічного підтексту. У німецьких і українських медіатекстах такі мовні одиниці допомагають автору передати свою позицію, задати емоційний тон повідомлення і спрямувати сприйняття подій у потрібному ідеологічному ключі.

Під час перекладу маркованої лексики важливо досягти комунікативної еквівалентності й культурної адекватності. Основні стратегії - це адаптація, нейтралізація та експлікація. Адаптація робить текст зрозумілим і природним для цільової аудиторії, нейтралізація дає змогу зберегти зміст без зайвих культурних нашарувань, а експлікація дозволяє передати національні особливості через уточнення чи пояснення. Найкращий результат дає поєднання цих підходів - це допомагає перекладачу зберегти і змістову, і емоційно-

культурну цінність маркованої лексики, знаходячи баланс між автентичністю оригіналу і зрозумілістю перекладу.

Отже, маркованість - це цілісна властивість мовної одиниці, яка визначається її відхиленням від нейтральної норми та здатністю нести додаткову інформацію про зміст, стиль, емоційне навантаження або соціальний контекст висловлення. У медійному дискурсі, який характеризується прагненням до точності, гармонійне співвідношення нейтральних і маркованих елементів забезпечує баланс між інформативністю та експресивністю повідомлення.

В свою чергу переклад маркованої лексики у німецько-українському медійному дискурсі - це завдання не лише мовне, а й культурне. Воно потребує уваги до комунікативних намірів автора, жанру тексту й очікувань читачів.

Застосування стратегій транслітерації/транскрипції, гіпоронімічного перекладу, конквісту та збереження маркування забезпечує різні рівні передачі маркованих елементів у перекладі. Вибір конкретного підходу залежить від жанру медіатексту, цільової аудиторії та мети, яку у текст заклав автор. У німецько-українських медійних перекладах найефективнішим є поєднання кількох стратегій, що дозволяє водночас зберегти культурну специфіку джерела й забезпечити зрозумілість для читача та чинити емоційний вплив на реципієнта.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ НАЙЧАСТОТНІШИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

2.1 Труднощі та перекладацькі рішення

Переклад воєнної та суспільно-політичної лексики завжди створює певний набір труднощів, оскільки такі тексти поєднують емоційне навантаження, ідеологічну маркованість та специфічну термінологію. На прикладі цих двох груп лексики добре видно, що перекладачеві доводиться балансувати між буквальністю та адаптацією, між збереженням інтенсивності оригіналу та відповідністю нормам німецького дискурсу. Саме це і визначає перекладацькі рішення, що були застосовані.

Однією з ключових перешкод стає передача воєнно забарвленої лексики, яка в українській мові часто має підсилену емоційність. Наприклад, словосполучення повномасштабна російська агресія має сильний емоційно-оцінний заряд, тоді як німецький варіант *vollumfänglicher russischer Angriffskrieg* звучить стриманіше, але водночас точніше, адже «Angriffskrieg» у німецькому політичному контексті є юридично значущим терміном. Це типовий випадок, коли перекладач відмовляється від дослівності на користь контекстуальної заміни, що забезпечує не лише змістову точність, а й відповідність жанровій нормі німецькомовних матеріалів. Відчутно, що тут важливо не просто передати силу емоції, а й вписати її в рамки іншої мовної культури.

Подібна проблема виникає й у вислові митці на передовій. Український варіант створює майже метафоричний образ присутності «творчих людей у зоні бойових дій», тоді як німецька версія «*Kulturschaffende im Fronteinsatz*» посилює формальний характер ситуації. Це вже не «поетичний» образ, а конкретний опис участі митців у фронтовій роботі. Тут перекладацьке рішення схиляється до описової конкретизації, що допомагає німецькому читачеві зрозуміти суть явища без додаткових інтерпретацій.

Щодо суспільно-політичної тематики, то тут основною складністю є збереження точності у сфері термінології. Багато українських сполучень мають прямі міжнародні відповідники, однак інші потребують адаптації. Наприклад, державна підтримка культури могла б бути відтворена буквально - «*staatliche Unterstützung der Kultur*», але перекладач обирає «*öffentliche Kulturförderung*». Це рішення значно природніше для німецької мови, де «публічна підтримка» - ширше й звичніше поняття, ніж «державна». Тобто тут ми бачимо, як перекладач надає перевагу контекстуально вмотивованій заміні замість калькування.

Водночас інші словосполучення - українська культурна ідентичність, культурна інфраструктура, системні обмеження - легко піддаються буквальному перекладу, оскільки концепти є універсальними й давно усталеними в політичній та соціологічній термінології. У таких випадках переклад не потребує творчих рішень, а швидше вимагає дисципліни та точності.

Цікавим є також використання фразеологічних еквівалентів, які спрощують переклад і роблять текст ближчим читачеві. Наприклад, «боротьба за виживання» - «*Kampf ums Überleben*» є висловом, абсолютно природним для обох мов. Тут перекладач не стикається з труднощами, адже і українська, і німецька використовують однаково структуровані метафори.

Загалом можна стверджувати, що найбільші виклики виникають тоді, коли український текст поєднує емоційність, метафоричність та ідеологічне забарвлення. Німецькомовна традиція значно стриманіша, тому перекладачеві доводиться шукати баланс між емоційною насиченістю та прагматичною точністю. Тому в одних випадках застосовується калькування, де воно природне; в інших - контекстуальна заміна, що дозволяє краще вписати зміст у німецький дискурс; а подекуди - описовий чи фразеологічний переклад, якщо прямої відповідності немає або вона звучала б неприродно.

Помітною є й граматико-стилістична перебудова, що супроводжує переклад маркованої лексики. Український текст часто використовує дієслівні структури з відтінком динаміки «культура відіграє особливо важливу роль,

мистецькі практики необхідні як ніколи», тоді як німецький варіант прагне до номіналізованих конструкцій і стабільних колокацій офіційно-публіцистичного стилю (eine zentrale Rolle spielen, Quelle der Stabilität und der kollektiven Stärke sein) [13]. Таким чином, перекладач не лише добирає лексичні відповідники, а й адаптує синтаксичний формат вислову до очікуваного «тонального профілю» німецького медійного тексту.

Окрема група рішень стосується передачі модально-оцінних компонентів. Українські формули типу «необхідні як ніколи», «надзвичайно великі виклики», «потребують реформування» в німецькій версії частково пом'якшуються через використання лексики, пов'язаної з необхідністю та функціональною доцільністю (notwendiger denn je, Herausforderungen sind enorm, Strukturen bedürfen der Reform). Зміст при цьому зберігається, проте емоційна складова інтегрується в усталені рамки раціоналізованого, «sachlich» орієнтованого дискурсу.

Отже, переклад цих двох тематичних блоків чітко показує, що перекладацькі рішення ніколи не є механічними. Це постійний процес пошуку - як зберегти зміст, не втратити тональність і водночас забезпечити максимально природне звучання у цільовій мові. Німецькомовна традиція значно стриманіша, тому перекладачеві доводиться шукати баланс між емоційною насиченістю та прагматичною точністю. У одних випадках застосовується калькування; в інших - контекстуальна заміна, що дозволяє краще вписати зміст у німецький дискурс; подекуди - описовий чи фразеологічний переклад, якщо немає прямої відповідності. У підсумку переклад цих двох тематичних блоків показує, що перекладацькі рішення не є механічними: це послідовний процес пошуку - як зберегти зміст, не втратити тональність і водночас забезпечити максимально природне звучання у цільовій мові з урахуванням її жанрових, політичних та культурних норм.

2.2 Кількісна характеристика маркованої лексики в досліджуваних текстах

Першим предметом аналізу маркованих одиниць стає пара текстів двох версій сайту Goethe-Institut [13]:

На прикладі тексту оригіналу українською та вихідного тексту німецькою мовою з даних сайтів марковану лексику можна окреслити двома тематиками: воєнна та суспільно-політична тематика. Тут такі одиниці мають підвищене смислове навантаження і несуть оцінний або культурно зумовлений компонент. У німецькому тексті знайдено низку лексем, що маркують воєнний контекст та політично загострену ситуацію. Далі наведено ці лексичні одиниці:

Воєнна тематика:

- повномасштабна російська агресія - vollumfänglicher russischer Angriffskrieg;
- російська агресія - russische Aggression;
- агресія (як воєнна дія) - Aggression;
- митці на передовій - Kulturschaffende im Fronteinsatz;
- передова - Front/Fronteinsatz;
- масштабна війна - umfassender Krieg;
- у воєнний час - in Kriegszeiten/im Krieg;
- надзвичайні ситуації (воєнного характеру) - Notlagen;
- боротьба за виживання - Kampf ums Überleben.

Суспільно-політична тематика:

- українська культурна ідентичність - ukrainische kulturelle Identität;
- культурний сектор - Kultursektor;
- державна підтримка культури - öffentliche Kulturförderung;
- старі колоніальні структури - alte koloniale Strukturen;
- розплутати колоніальні структури - koloniale Strukturen entflechten;

- інтегрувати біженців - Geflüchtete integrieren;
- українську позицію зробити помітною за кордоном - ukrainische Positionen im Ausland sichtbar machen;
- культурна інфраструктура - kulturelle Infrastruktur;
- структурні обмеження - strukturelle Einschränkungen;
- системні обмеження - systemische Einschränkungen;
- національна безпека - nationale Sicherheit;
- колективна сила - kollektive Stärke;
- стабільність і зцілення - Stabilität und Heilung;
- потреби сектору - Bedarfe des Sektors;
- відбудова України - Ukraine Recovery;
- попередня конференція - Vorkonferenz.

Наведена лексика воєнної та суспільно-політичної тематики демонструє широкий спектр перекладацьких стратегій, які було застосовано під час перенесення українського публіцистично-аналітичного дискурсу у німецькомовний контекст. Загальна тенденція перекладу свідчить про прагнення перекладача зберегти ідеологічно маркований характер тексту, водночас адаптуючи його до норм німецької політичної та журналістської сфер. Найбільш показовим є те, що перекладач при перекладі не обмежився буквальним відтворенням одиниць, а у частих випадках вдавався до контекстуальних трансформацій, спрямованих на більш відображення змісту та функції маркованих висловів у цільовій мові.

На рівні воєнної лексики особливо помітною є контекстуальна заміна, що проявляється у перекладі таких одиниць, як «повномасштабна російська агресія», відтворена німецьким «vollumfänglicher russischer Angriffskrieg». Німецький варіант не тільки передає факт агресії, але й правовий статус «нападницької війни», що посилює політичну кваліфікацію дій. Подібним чином, вислів «митці на передовій» трансформується у «Kulturschaffende im Fronteinsatz», де німецький термін відображає не просто фізичну присутність на

фронті, а й функціональний характер участі. Це показує, що перекладач уникнув буквальної передачі емоційного забарвлення українських формулювань, однак мав на меті передати їх функціонально точно із врахуванням особливостей публіцистичного жанру саме німецькою.

Водночас значна частина воєнної лексики відтворена шляхом фразеологічних еквівалентів, що свідчить про зближення образної системи обох мов. Такі вислови, як «боротьба за виживання» - «Kampf ums Überleben» або «передова» - «Front», легко інтегруються в німецький текст, не потребуючи додаткових пояснень. Наявність прямих відповідників значно спрощує процес перекладу.

У категорії суспільно-політичної лексики домінує калькування, що цілком закономірно, оскільки більшість конструкцій належать до сфери міжнародної політичної термінології: «українська культурна ідентичність» - «ukrainische kulturelle Identität», «культурна інфраструктура» - «kulturelle Infrastruktur», «системні обмеження» - «systemische Einschränkungen». Кальковані одиниці демонструють високий рівень міжмовної симетрії, а також наявність усталеної термінології в обох мовах. Завдяки цьому переклад зберігає точність і формальну нейтральність.

Інша група політичних термінів зазнає контекстуальних заміन, зумовлених різницею у способах концептуалізації явищ. Зокрема, «державна підтримка культури» передано як «öffentliche Kulturförderung». Такий переклад зображає протиставлення «державне - публічне». Подібним чином, вислів «зробити українську позицію помітною за кордоном» трансформується у «ukrainische Positionen im Ausland sichtbar machen», де множина «позиції» краще передає багатовимірність українського культурно-політичного дискурсу, ніж однина в українському оригіналі.

Для власних назв, таких як «Ukraine Recovery Conference», застосовано транскрипцію/транслітерацію, що відповідає практиці збереження офіційних найменувань без перекладу, аби не порушити усталений міжнародний формат.

Цікавим є те, що описовий переклад трапляється дуже рідко і здебільшого виконує доповнювальну функцію. Наприклад, у фразі «на передовій» німецьке «im Fronteinsatz» першочергово уточнює характер діяльності, а не виявляє описовість.

Загалом аналіз першого свідчить, що перекладач балансує між максимальною точністю та прагненням інтегрувати українську воєнно-політичну лексику у німецький публіцистичний та політичний простір. Домінування калькування та фразеологічних еквівалентів забезпечує змістову прозорість тексту, тоді як контекстуальні заміни посилюють відповідність перекладу нормам німецького політичного дискурсу. Таким чином, переклад не лише переносить зміст, а й адаптує його до інтелектуальних, культурних і правових очікувань цільової аудиторії, що є характерним для високоякісних міжнародних публіцистичних текстів.

Зіставлення українського тексту й німецького перекладу показує, що перекладач прагнув зберегти як змістовий, так і ідеологічний компонент маркованої лексики, пов'язаної з війною, культурною політикою та соціальною мобілізацією. Хоча обидва тексти є версіями однієї статті, структура їх подачі дещо відрізняється: німецький текст звучить більш формально і стримано, тоді як український має виразніший емоційний акцент.

Деякі одиниці перекладено практично симетрично, що свідчить про термінологічну відповідність двох дискурсів: «культурний сектор - *Kultursektor*», «національна безпека - *nationale Sicherheit*», «культурна інфраструктура - *kulturelle Infrastruktur*». Разом із тим, перекладач іноді змінює ступінь експресивності, наприклад: українське «повномасштабна російська агресія» передано як «*vollumfänglicher russischer Angriffskrieg*», де німецький варіант точніший юридично, але менш емоційний.

Зіставний аналіз демонструє, що основна тенденція перекладу - це не буквальна симетрія, а прагнення інтегрувати зміст у німецькомовний

публіцистичний контекст, де війна подається з урахуванням аналітичної традиції, а не емоційної стилістики українського медіадискурсу.

У цій парі текстів як українська, так і німецька версії майже повністю побудовані на книжній та нейтральній публіцистичній лексиці. Уже з перших абзаців це добре видно за типовими для високого стилю абстрактними іменниками та термінами: «український культурний сектор», «повномасштабна російська агресія», «українська культурна ідентичність», «художній вираз», «соціальна згуртованість», «колоніальні структури», «багатогранна криза», «системні структурні обмеження», «колективна сила». Усі ці одиниці належать до книжного шару: вони характерні для текстів вофіційному стилі, аналітичних публікацій, конференційних матеріалів, а не для повсякденної розмови. Розмовної лексики в українському тексті фактично немає. Не трапляються ні просторічні форми, ні розмовні частки. Більш емоційно навантажений вираз, як «боротьба за виживання», належить скоріше до публіцистичного стилю, ніж до розмовного. Цей вираз не підкреслює його оцінний вимір у межах медіадискурсу. Німецький текст демонструє той самий принцип. Основу складають книжні та офіційно-публіцистичні одиниці. Це типовий інвентар літературної мови та політичної публіцистики. Ознак розмовної німецької, на кшталт розмовних часток, скорочень, стилістично знижених одиниць тут також немає. Навіть відносно слова як «epopt» функціонують як нейтральна публіцистична оцінка, а не як розмовний підсилювач. Така відсутність розмовної лексики є стилістично виправданою і закономірною для жанру. Це текст, поширений на офіційному ресурсі, присвячений війні, міжнародним конференціям і відбудові України. Комунікативне завдання полягає у об'єднанні інформативності, аналітичності та певної ідеологічної позиції, але в рамках стриманого тону. Розмовні елементи тут сприймалися б як зниження реєстру та створити враження суб'єктивності, що не відповідає очікуванням щодо офіційного культурно-політичного дискурсу. Тому стилістичний розподіл доволі чіткий. Книжна та нейтральна лексика формують базу тексту, а експресивність досягається не за рахунок

розмовності, а через абстрактні оцінні номінації й метафоричні поєднання («боротьба за виживання» - «*Kampf ums Überleben*», «джерело стабільності», «зцілення та колективної сили» - «*Quelle der Stabilität, der Heilung und der kollektiven Stärke*»).

Контекст відіграє ключову роль у формуванні перекладацьких рішень. Багато одиниць маркованої воєнно-політичної лексики у німецькому тексті відображено не дослівно, а відповідно до специфічного політичного контексту Західної Європи. Наприклад, слово «агресія» у німецькому перекладі майже завжди замінене терміном «Angriffskrieg». Така адаптація дозволяє передати не просто факт війни, а її правову оцінку в німецькій правовій системі.

Інші приклади теж залежать від контексту. «митці на передовій» у перекладі стає «*Kulturschaffende im Fronteinsatz*». Формально обидві одиниці описують участь культурних діячів у воєнних процесах, проте німецька версія звучить менш емоційно.

Контекстуальний аналіз показує, що перекладач свідомо коригує рівень експресії, використовуючи лексичні одиниці, які природні для німецького політичного дискурсу. Контекст війни в Україні переданий у рамках німецької політичної традиції опису збройних конфліктів - стримано, формалізовано й юридично структуровано.

У цих текстах описовий переклад складає близько 5%, однак там, де він використовується, він відіграє важливу функцію - передати явища, які не мають прямого відповідника в німецькому або українському культурному просторі. Наприклад, українське «розплутувати старі колоніальні структури» дослівно зберігає метафору, а німецьке «*koloniale Strukturen entflechten*» повторює образ, однак у німецькому політичному дискурсі це словосполучення є менш поширеним.

Описові елементи також з'являються у фразях на кшталт «українські позиції за кордоном», що у німецькому перекладі звучить як «*ukrainische Positionen im Ausland sichtbar machen*». Тут перекладач розгортає смисл,

наголошуючи на необхідності зробити українську позицію видимою, що фактично пояснює прагматичну мету формулювання.

Описовий аналіз дозволяє побачити, що перекладач інколи «підказує» читачеві, яке саме значення мається на увазі, не змінюючи зміст, але роблячи його прозорішим у іншій мовно-культурній системі.

Найчастіше у медіаперекладі використовується транскрипція та транслітерація. Це зумовлено природою медійних текстів, у яких регулярно з'являються власні назви, неологізми, іншомовні запозичення, брендові назви, назви організацій, подій, локацій та персоналій, що не мають усталених відповідників у цільовій мові. У науковій термінології цей метод розглядають як процес відтворення іншомовної форми (звукової або графічної) з максимальною точністю, що дозволяє медіатекстам зберігати достовірність, забезпечувати впізнаваність термінів та уникати смислових спотворень.

Окрім того, транскрипція та транслітерація є доміантними в умовах глобалізації та швидкого інформаційного обміну, коли оперативність важливіша за пошук стилістично вмотивованих еквівалентів.

На основі систематизації перекладацьких трансформацій у цих двох текстах можна визначити приблизні пропорції використаних стратегій: Використання методу калькування становить 40-45 %.

Більшість термінів культурної політики та інституційних понять мають прямі міжнародні відповідники: *kulturelle Infrastruktur, strukturelle Einschränkungen, koloniale Strukturen*.

Контекстуальна заміна - 30-35 %. Це доміантна стратегія саме для воєнної та політичної маркованої лексики: *Angriffskrieg, Fronteinsatz, Positionen im Ausland*.

Фразеологічні еквіваленти - 10-12 %. Більшість метафоричних висловів має прямі відповідники: *Kampf ums Überleben*.

Описовий переклад - 5-8 %. Використовується, коли необхідно уточнити значення або адаптувати метафору.

Транслітерація - 3-5 %, переважно для назв конференцій та інституцій.

Кількісний аналіз свідчить, що переклад орієнтований на максимальну відповідність нормам німецького політичного дискурсу. Переважають стратегії, що забезпечують точність змісту, тоді як емоційно-експресивна складова українського оригіналу переважно нейтралізується через контекстуальні заміни.

У процесі опрацювання цієї пари текстів (українська та німецька версії статті Goethe-Institut) аналіз маркованої лексики вибудовується поетапно. Спершу здійснюється суцільне виокремлення всіх одиниць, що мають виразне тематичне чи оцінне навантаження. На цьому етапі формується робочий список лексем, які прямо або опосередковано пов'язані з війною, безпекою, політикою, культурною ідентичністю, інституційною сферою. Уже тут лексика попередньо групується за двома домінантними блоками - воєнна тематика та суспільно-політичний дискурс, але без поспішних висновків щодо перекладацьких стратегій: важливо спершу зафіксувати сам корпус маркованих одиниць.

Далі кожна одиниця з цього списку зіставляється в системі «український оригінал - німецький переклад» із фіксацією не тільки лексичного відповідника, а й найближчого контексту. На цьому кроці увага зосереджується на тому, як саме змінюється ступінь експресивності, ідеологічної насиченості та абстрактності формулювань під час переходу в німецький текст. Для кожної пари встановлюється, чи зберігається образ (*боротьба - Kampf, передова - Front/Fronteinsatz*), чи відбувається зміна категорії (емоційно забарвлена одиниця → юридично-політичний термін), чи розгортається метафора в описову конструкцію. Саме на цьому етапі стає можливим первинне віднесення прикладів до контекстуальних заміни, калькування, фразеологічних еквівалентів, описових моделей тощо.

Наступний рівень - контекстуальний. Тут аналіз виходить за межі окремих словосполучень і розглядає марковані одиниці у структурі всього фрагмента: як вони поєднуються, які смислові поля утворюють, чи підсилюють одна одну, чи, навпаки, «вирівнюються» за рахунок загальної стилістичної лінії

німецького тексту. Наприклад, воєнна лексика (*Angriffskrieg, Front, Notlagen, Kampf ums Überleben*) розглядається не ізольовано, а в оточенні термінів, що належать до культурної політики та інституційної сфери (*Kultursektor, kulturelle Infrastruktur, nationale Sicherheit, strukturelle Einschränkungen*). Це дозволяє побачити, чи працює переклад як єдине поле «воєнно-культурного» дискурсу, чи кожен блок маркується по-різному.

Паралельно застосовується зіставний підхід у «горизонтальній» площині: для окремих лексем моделюються можливі альтернативні варіанти перекладу, які теоретично могли б бути використані (*Krieg* замість *Angriffskrieg*, нейтральніші формули замість *Fronteinsatz*, інші конструкції для передачі позиції за кордоном тощо). Такий прийом дає змогу показати, що реальні перекладацькі рішення не є випадковими: вибір на користь *Angriffskrieg, Fronteinsatz* чи *Positionen im Ausland sichtbar machen* інтерпретується як свідоме вбудовування українського матеріалу в німецьку політичну та медійну традицію. На рівні аналізу це фіксується не лише як тип трансформації, а як показник орієнтування перекладача на певну модель дискурсу (юридичну, аналітичну, культурно-політичну).

Кількісний елемент аналізу приєднується вже після того, як усі одиниці пройшли через класифікацію й контекстуальне тлумачення. Для кожного маркованого вислову кодується тип трансформації (калька, контекстуальна заміна, фразеологічний еквівалент, описовий переклад, транслітерація), а далі підраховується частка кожної стратегії в межах обраної пари текстів. Важливо не просто отримати відсотки, а пов'язати їх із тематичними блоками: окремо простежується, які прийоми переважають у воєнній лексиці, а які - у суспільно-політичній та культурно-інституційній. Такий процесуальний підхід дозволяє описати не тільки «що зроблено» в перекладі, а й «як саме» перекладач працює з маркованою лексикою на шляху від українського публіцистично-аналітичного тексту до німецького медійного дискурсу.

Іншим предметом для порівняння є пара текстів за наступними джерелами [23; 24]:

Марковану лексику тут можна окреслити як адміністративно правову. Перекладач зберіг нормативно-офіційний характер тексту та адаптував його для цільової аудиторії українців, що прагнуть тимчасово проживати у Німеччині.

На рівні адміністративної лексики помітною є контекстуальна заміна, яка проявляється, наприклад, у перекладі терміна «*Bürgerbüro*» як «*центр надання адміністративних послуг (ЦНАП)*». Український варіант відображає функціональне значення через використання відповідника у вигляді абревіатури «ЦНАП». Подібним чином, слово «*Wohnungsgeber*» перекладено як «*надавач житла*», що відображає його функціональне значення у системі реєстрації, а не буквально значення німецького слова.

Частина маркованої лексики передана шляхом калькування, оскільки багато термінів мають усталені відповідники в українській адміністративній системі. Такі одиниці, як «*Aufenthaltserlaubnis*» - «*дозвіл на перебування*», «*Meldebestätigung*» - «*довідка про реєстрацію*», «*Melderegister*» - «*реєстраційний реєстр*», легко інтегруються в український текст, що забезпечує точність і формальну нейтральність.

Деякі терміни передані через описовий переклад, що дозволяє роз'яснити значення специфічних документів або процедур, які не мають відповідника українською. Наприклад, «*Anlaufbescheinigung/Ankunftsnachweis*» перекладено як «*довідка про реєстрацію як прохача притулку / документ про прибуття шукача притулку*». У таких випадках описовий переклад забезпечує повне і точне розкриття значення, роблячи текст більш зрозумілим.

Для власних назв і специфічних інституційних термінів, таких як «*Bürgerbüro*» або «*Ausländerbehörde*», застосовано транслітерацію з поясненням, що дозволяє зберегти офіційне найменування та водночас зробити його зрозумілим українському читачеві.

Загалом аналіз перекладу демонструє, що перекладач знаходив баланс між точністю та адаптацією німецької адміністративної лексики до українського контексту. Домінування калькування та описових стратегій забезпечує зрозумілість і точність, тоді як контекстуальні заміни та транслітерація дозволяють адаптувати текст до культурних, правових та функціональних норм цільової мови. Таким чином, переклад не лише відтворює зміст оригіналу, а й зберігає його функціональну цінність, що характерно для високоякісних офіційно-адміністративних текстів.

Зіставний аналіз німецького та українського текстів показує, що переклад адміністративно-правової лексики здійснено з високим рівнем відповідності змісту, однак з певними адаптаціями, необхідними для перенесення німецьких реалій в український культурно-правовий контекст. Основна частина ключових термінів - *Melderegister*, *Meldebestätigung*, *Aufenthaltserlaubnis*, *Wohnungsgeberbestätigung* - має чіткі та усталені відповідники в українській мові (реєстраційний реєстр, довідка про реєстрацію, дозвіл на перебування, підтвердження від надавача житла), що дозволяє перекладачеві застосовувати здебільшого калькування.

Проте частина слів демонструє різний ступінь відповідності структур і функцій між двома мовами. Наприклад, *Bürgerbüro* не має прямого українського аналога, тому перекладач поєднує описову передачу та транслітерацію - центр надання адміністративних послуг (*ЦНАП*, *Bürgerbüro*). У той час як *Wohnungsgeber* передається семантично близьким, але не буквальним відповідником - надавач житла, що дозволяє створити системно узгоджену термінологію в українському адміністративному дискурсі.

Таким чином, зіставний аналіз демонструє, що перекладач балансує між буквальною точністю та прагненням інтегрувати термінологію в національну систему понять, уникаючи калькування там, де воно створило б неприродну чи незрозумілу структуру.

Тексти чітко тяжіють до офіційного та інфостилю, тому основний словниковий шар становлять саме стилістично нейтральна та книжна лексика. Український текст передусім оперує адміністративно-правовими одиницями: «розміщення», «житло», «біженці з України», «потребувати допомоги», «допомога і соціальні виплати», «місце проживання», «Центр зайнятості», «Управління соціального захисту», «вартість житла», «допоміжні витрати на проживання», «встановлений розмір», «договір оренди житла», «підтвердження про відшкодування витрат», «житло з муніципального фонду». Це книжна й офіційна лексика, яку використовують у нормативних роз'ясненнях, інструкціях, на сайтах державних та муніципальних органів. Текст свідомо тримається офіційного тону та не містить розмовних одиниць. Німецький варіант побудований у тому самому ключі: «*hilfebedürftige Flüchtlinge aus der Ukraine*», «*Vorgaben zum Wohnsitz*», «*Jobcenter*», «*Sozialamt*», «*Kosten für Wohnraum und Wohnnebenkosten in angemessener Höhe*», «*Zusicherung über die Kostenerstattung*», «*vor Abschluss eines Mietvertrags*», «*auf kommunaler Ebene Wohnraum zugewiesen werden*». Це лексика чітко прив'язана до правового й адміністративного дискурсу. Ознак розмовної мови тут не спостерігаємо.

Контекстуальний аналіз підтверджує, що більшість перекладацьких рішень були зумовлені прагненням зберегти функціональну природу термінів відповідно до їх специфічного адміністративного контексту. Наприклад, *Ankunftsnachweis* у німецькій правовій практиці є документом, що підтверджує факт реєстрації мігранта після прибуття. У перекладі ця одиниця розгортається до документ про прибуття шукача притулку, що відтворює його юридичну функцію, навіть якщо формально назва документа в українському адміністративному обігу відсутня.

Контекст також визначає вибір перекладу для управлінських структур. *Ausländerbehörde* в німецькому тексті - це конкретна інституція, відповідальна за міграційні справи. В українському перекладі її назва передана відповідником

відомство у справах іноземців, який не дублює німецьку структуру, але виконує аналогічну функцію в контексті пояснення для читача.

Отже, контекстуальний аналіз показує, що перекладач переважно орієнтувався не на форму слова, а на його функціональне місце в адміністративній системі, що дозволяє забезпечити адекватність інформації при міжкультурній передачі.

Описовий аналіз демонструє, що низка адміністративних понять була передана через опис, що є типовою стратегією перекладу документів, специфічних для правової системи однієї країни. Так, *Anlaufbescheinigung* - документ, що підтверджує первинний контакт шукача статусу з державними установами Німеччини - не має усталеного термінологічного аналога в Україні. Тому перекладач застосовує описову передачу: довідка про реєстрацію як прохача притулку. Це не дослівний переклад, але повністю зберігає зміст.

Подібно й «*Wohnungsgeberbestätigung*» передається як підтвердження від надавача житла, що точно відображає юридичну функцію документа. Описовий переклад дозволяє перекладачеві уникнути штучного калькування, зберегти нормативний характер тексту та забезпечити зрозумілість для читача, який не знайомий із німецькою системою реєстрації проживання.

Таким чином, описовий аналіз підтверджує, що опис у перекладі не є наслідком недостатнього знання термінів, а навпаки - свідомим рішенням, коли буквальна відповідність втратила б точність або зрозумілість.

Кількісний аналіз перекладацьких трансформацій дає змогу визначити домінантні стратегії, використані у перекладі цього типу текстів. На основі вибірки можна виокремити такі приблизні пропорції:

Калькування - близько 45-50 % усіх одиниць (наприклад: *Aufenthaltserlaubnis, Meldebestätigung, Melderegister*).

Контекстуальна заміна - 25-30 % (*Bürgerbüro* - ЦНАП, *Wohnungsgeber* - надавач житла).

Описовий переклад - 15 % (*Anlaufbescheinigung, Ankunftsachweis*).

Транслітерація - 5-7 % (*Bürgerbüro* у дужках, назви документів та установ).

Фразеологічний еквівалент - 5 % (наприклад, нейтральні службові вислови на кшталт *Ihre Daten werden gespeichert* - *Ваші дані буде збережено*).

Ці дані свідчать про перевагу прямого перекладу, що є характерною рисою перекладу офіційно-адміністративних текстів. Однак значний відсоток контекстуальних і описових трансформацій демонструє необхідність адаптації німецьких адміністративних понять до українського правового поля.

У процесі аналізу цієї пари текстів робота з адміністративно-правовою лексикою вибудовується як послідовність кількох чітких кроків, а не як сукупність поодиноких спостережень.

Спочатку здійснюється суцільне виокремлення маркованих одиниць німецького оригіналу. До переліку заносяться всі елементи, які належать до сфери адміністративного та правового регулювання: назви установ, документів, реєстрів, формальні позначення статусів і ролей, найменування процедур тощо. На цьому етапі лексика фіксується у вигляді реєстру без інтерпретації - важливо зібрати повний список одиниць, що утворюють адміністративно-правове ядро тексту.

Далі кожна з цих одиниць зіставляється з її українським відповідником у перекладі. Порівняння відбувається не ізольовано на рівні «слово - слово», а в межах мінімального контексту: враховується речення або абзац, у якому функціонує термін. На цьому етапі фіксується, чи зберігається структура вислову, чи додається пояснення, чи змінюється синтаксис заради прозорості інструкції для читача.

Після цього всі пари «оригінал - переклад» класифікуються за типами перекладацьких трансформацій. Для кожної одиниці визначається, чи йдеться про калькування, контекстуальну заміну, описовий переклад, транслітерацію або про їх поєднання. Важливим моментом є робота з так званими «комбінованими» випадками, коли в межах одного рішення поєднуються, наприклад,

транслітерація та опис, або калька та уточнення. Такі випадки позначаються окремо, а домінуючий прийом фіксується для подальшого кількісного підрахунку.

Наступний крок - контекстуальна перевірка функції терміна в межах тексту. Окремо аналізуються ті одиниці, які виконують інструктивну роль (назви документів, що читач має подати, органів, куди потрібно звернутися), і ті, що виконують радше описову функцію (загальне тло, пояснення принципу роботи системи). Для інструктивних позицій допустимий ступінь варіативності перекладу є мінімальним, тому тут пріоритет мають усталені відповідники й прозора структура. Для описових фрагментів розглядається, чи не використовується додатковий пояснювальний компонент, який допомагає перенести німецькі реалії в український контекст.

Паралельно відбувається пошук потенційних альтернатив: для ключових термінів моделюються інші можливі варіанти перекладу, які формально були б можливі (наприклад, ще одна описова формула, інша калька, інший рівень деталізації). Це дає змогу показати, що обраний відповідник не є єдиною можливістю, а є результатом свідомого вибору в межах кількох перекладацьких опцій.

На рівні аналізу це важливо для обґрунтування того, чому конкретний випадок відноситься, скажімо, до контекстуальної заміни, а не до «простого» дослівного перекладу.

Лише після всіх цих етапів здійснюється кількісне узагальнення: кожна класифікована одиниця кодується за типом трансформації, і на цій основі вираховуються частки калькування, контекстуальної заміни, описового перекладу, транслітерації та фразеологічних відповідників. Кількісні дані розглядаються не самі по собі, а в прив'язці до груп лексики: назв документів, назв установ, загальних адміністративних понять. Це дозволяє бачити, наприклад, що калька переважає саме у сфері назв документів, а описові моделі

концентруються там, де в українській системі немає прямого структурного аналога.

Таким чином, процес аналізу адміністративно-правової лексики в цій парі текстів вибудовується як послідовна процедура: від інвентаризації одиниць - через зіставлення й класифікацію - до контекстуального та кількісного опрацювання. Це дає змогу не лише описувати окремі перекладацькі рішення, а й показувати, як саме формується модель передачі маркованої лексики в офіційно-адміністративному медійному дискурсі.

У цій парі текстів маркована лексика концентрується навколо теми житлового забезпечення українців у Німеччині й водночас відбиває соціальний та інституційний вимір цієї теми [15 та 18]. Тут фокус зміщується до повсякденно зрозумілого поняття «житло-Unterkunft» і пов'язаних з ним реалій: Erstunterkunft, Wohnraum, Ausländerbehörde, Studierendenwerke, Studentenwohnheime. Цю групу можна позначити як соціально-побутову лексику.

Соціально-побутова лексика:

- житло та проживання - Unterkunft und Wohnen
- перше розміщення - Erstunterkunft
- довгострокове проживання - längerfristige Wohnmöglichkeit
- біженці - Geflüchtete, житло / житловий простір - Wohnraum
- місцеві служби першої допомоги - Ersthelfende vor Ort, відомство у справах іноземних громадян - Ausländerbehörde
- приватне житло - privater Wohnraum, онлайн-платформи - Online-Plattformen
- Німецька служба соціальної опіки для студентів - Deutsches Studentenwerk / Studierendenwerke
- гуртожитки (для студентів) - Studentenwohnheime

- пропозиції підтримки українським науковцям і вченим - *Unterstützungsangebote für ukrainische Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftler.*

В обох текстах лексика належить до стилістично нейтральної та книжної, із виразним тематичним полем та адміністративною сферою. У німецькому тексті це мова офіційних інформаційних матеріалів: повідомлення про варіанти розміщення, участь муніципалітетів, допомогу університетських структур. В українському - відповідний інформаційно-довідковий стиль, адаптований для цільової аудиторії біженців.

Стилістично марковані підгрупи, як жаргонізми, неологізми, колоритна розмовна лексика тут відсутні. Цей корпус доцільно розглядати як приклад тематичної нейтральної лексики без залучення розмовного чи експресивно маркованого шару.

На рівні перекладацьких рішень простежується, що основою стає досить «м'яке» калькування та функціональне зближення. Такі відповідники, як «житло та проживання - *Unterkunft und Wohnen*», «довгострокове проживання - *längerfristige Wohnmöglichkeit*», «приватне житло - *privater Wohnraum*» фактично є семантично симетричними, тому не потребують ані додаткових пояснень, ані суттєвих стилістичних корекцій. Завдяки цьому текст звучить інформативно й нейтрально, як типова довідкова інформація для користувачів порталу.

Водночас окремі одиниці показують більш «розгорнуту» адаптацію. Українська назва Німецька служба соціальної опіки для студентів передає те, що німецький текст виражає через власну термінологію: *Deutsches Studentenwerk / Studierendenwerke*. Тобто в українській версії акцент радше на поясненні ролі інституції, тоді як німецька оперує звичним для своєї вищої школи терміном. Подібна ситуація і з парою «пропозиції підтримки українським науковцям і вченим - *Unterstützungsangebote für ukrainische Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftler*». Формально, зміст збігається, але український варіант звучить

трохи більш описово, а німецький відповідає типовій лексиці грантових та програмних оголошень.

В обох наведених фрагментах мовлення витримане в межах офіційному та інформаційному стилях. Використано стилістично нейтральну та книжну лексику, характерну для інституційних повідомлень, пов'язаних із правилами розміщення, доступом до житла та інфраструктурою підтримки. Ознак розмовної лексики, просторіччя чи знижених елементів у текстах немає. Звернення до адресата формалізоване, без емоційного навантаження.

Обидва тексти структуровані як інструктивне повідомлення: чітко окреслено умови, відповідальні інституції, можливі дії адресата. Стилiстичний рівень залишається стабільно нейтрально-книжним як у німецькому, так і в українському варіанті, розмовний шар лексики не залучається.

У цілому ця пара текстів показує, що при роботі з лексикою, пов'язаною з житлом і повсякденним облаштуванням, перекладач орієнтується насамперед на зрозумілість і практичну користь для адресата. Спеціально марковані інституційні одиниці (*Ausländerbehörde, Studierendenwerke, Studentenwohnheime*) або зберігаються у вигляді німецьких назв, або супроводжуються функціонально прозорими відповідниками. Калькований переклад застосовується там, де реалії двох країн більш-менш сумірні за змістом, контекстуальна заміна - коли треба наблизити німецькі інституції до знайомих українцеві понять, а описовий переклад - щоб пояснити роль установ і форм проживання в системі підтримки біженців. У результаті текст демонструє такі результати: пояснює німецькі структури і залишається для читача практичним «гайдом» для пошуку житла.

У цій парі текстів маркована лексика концентрується вже не на житлі, а на сфері професійної освіти та перепідготовки спеціалістів [28 та 29].

Її можна окреслити як професійно-освітню лексику, пов'язану з німецькою системою *Berufsausbildung* та *Umschulung*: *підготовчий курс - Vorbereitungslehrgang, офіс-менеджмент - Büromanagement, промисловий клерк - Industriekaufmann/-frau, комерційна перепідготовка - kaufmännische*

Umschulung, тримісячний курс - dreimonatiger Kurs, професійна ситуація / професійна вихідна ситуація - berufliche Ausgangssituation, професійний досвід - Berufserfahrung, агентство зайнятості - Agentur für Arbeit, центр зайнятості - Jobcenter, ваучер на освіту - Bildungsgutschein, диплом про середню освіту - Hauptschulabschluss, завершене навчання / завершена освіта - abgeschlossene Ausbildung.

Тут також переважає функціонально орієнтований переклад із елементами калькування, але специфіка інша: текст описує німецькі освітньо-професійні реалії для української цільової аудиторії, тому марковані одиниці часто пов'язані не лише з лексикою, а й з інституційними відмінностями. Такі відповідники, як *підготовчий курс - Vorbereitungslehrgang, комерційна перепідготовка - kaufmännische Umschulung, тримісячний курс - dreimonatiger Kurs, професійний досвід - Berufserfahrung*, функціонують як відносно прямі аналоги: вони зберігають структуру й семантику німецьких термінів, адаптуючи лише форму до норм української мови.

В окремих випадках помітні контекстуальні заміни, пов'язані з розбіжністю освітніх систем. Наприклад, *Hauptschulabschluss* передано як диплом про середню освіту. Формально це не повний еквівалент, оскільки німецький *Hauptschulabschluss* відповідає тільки певному рівню шкільної освіти, однак для українського читача така інтерпретація є зрозумілою й достатньо точно передає вимогу «мінімального освітнього рівня». Так само *Bildungsgutschein* перекладається як ваучер на освіту: тут застосовано напівкальку з елементом описовості, яка робить термін прозорим, навіть якщо сам інструмент соціальної політики в Україні не має прямого аналога.

Звертає на себе увагу й передача назв інституцій: *Agentur für Arbeit* - агентство зайнятості, *Jobcenter* - центр зайнятості. У перекладі збережено функціональне ядро (пов'язаність із ринком праці й працевлаштуванням), хоча організаційно-правовий статус цих структур у Німеччині й Україні різниться. Тут очевидна орієнтація на те, щоб читач інтерпретував ці установи як органи,

відповідальні за підтримку безробітних та фінансування навчання, а не як «екзотичні» німецькі структури.

Лексика, пов'язана зі змістом курсу та супровідними послугами (Gesundheitssport, Entspannungstraining), передається через описовий переклад: оздоровчі види спорту та розслаблюючі тренування. Український варіант трохи розгортає зміст і робить більш явною мету цих активностей - підтримка здоров'я та зниження стресу у процесі перепідготовки. Це типовий приклад описової стратегії, коли буквальний переклад (спорт для здоров'я, тренування для розслаблення) звучав би менш природно.

У цілому аналіз цієї пари показує, що при роботі з професійно-освітньою лексикою перекладач намагається поєднати дві задачі: зберегти специфіку німецької системи (через терміни на кшталт Umschulung, Bildungsgutschein, Agentur für Arbeit) і водночас не перевантажувати текст чужими для українського читача реаліями. Калькування застосовується там, де це не порушує зрозумілість, контекстуальна заміна - у випадку різних освітніх «сходинок», а описовий переклад - для позначення супровідних елементів (видів занять, форм підтримки), які не мають усталених відповідників. Так вибудовується текст, який інформує про німецькі можливості професійної перепідготовки, але подає їх мовою, зрозумілою для адресата з іншої освітньої та соціальної системи.

У парі текстів з веб-сайту MIQR, маркована лексика зосереджується навколо професійно-освітньої сфери й відображає специфіку німецької системи комерційної перепідготовки та додаткової освіти [27; 29]. Її доцільно окреслити як комерційно-освітню лексику.

Комерційно-освітня лексика:

- кваліфікація комерційного бізнесу - kaufmännische betriebswirtschaftliche Qualifikation;
- додаткова освіта - Weiterbildung
- навчання на денній формі - Schulung in Vollzeit;
- комерційна сфера - kaufmännischer Bereich;

- 3-місячний курс/3-місячна кваліфікація - 3-monatige kbQ
- вступ до зовнішнього та внутрішнього обліку - Einführung in das externe und interne Rechnungswesen
- ділове адміністрування - Betriebswirtschaftslehre
- економіка - Volkswirtschaftslehre
- управління офісом - Bürowirtschaft
- офісне спілкування - Bürokommunikation
- людські ресурси - Personalwesen
- ознайомлення з товарами та системами управління бізнесом - Einführung in Waren- und Betriebswirtschaftssysteme
- комерційна арифметика - kaufmännisches Rechnen
- комерційний лист/ділове листування - kaufmännischer Schriftverkehr
- операційні IT-системи - betriebliche IT-Systeme
- операційні робочі процеси і прийоми - betriebliche Arbeitsabläufe und -techniken
- основи управління здоров'ям компанії - Grundlagen des betrieblichen Gesundheitsmanagements
- розумові тренування - Mentaltraining, оздоровчий спорт - Gesundheitssport
- далекосяжна та інтенсивна кваліфікація - weitreichende und intensive Qualifizierung
- (повторний) вхід в управління - (Wieder-)Einstieg in die Verwaltung
- сучасний навчальний центр - moderne Schulungsstätte
- визнана та сертифікована Schulung - anerkannte und zertifizierte Schulung.

На рівні перекладацьких рішень чітко простежується домінування буквального калькування, причому частина кальк відтворена коректно, а частина - із виразними слідами інтерференції. Відносно вдалими можна вважати такі відповідники, як «ділове адміністрування -

Betriebswirtschaftslehre», «комерційна арифметика - kaufmännisches Rechnen», «комерційний лист - kaufmännischer Schriftverkehr», «операційні IT-системи - betriebliche IT-Systeme», «основи управління здоров'ям компанії - Grundlagen des betrieblichen Gesundheitsmanagements». Тут зберігається термінологічне ядро, а переклад вписується в норми українського професійного дискурсу. Подібні пари демонструють відносну міжмовну симетрію та свідчать, що для комерційно-економічної лексики прямий переклад є цілком прийнятним.

Однак низка одиниць виявляє проблеми надмірного або некоригованого калькування. Найпоказовішим є вислів «наші 3-місячне органічне землеробство», який було застосовано для перекладу «3- monatige kbQ». Це є результатом некоректної автоматичної підстановки замість перекладу через «наша 3-місячна kbQ». Компонент «organische Landwirtschaft» у німецькому тексті взагалі відсутній, а український варіант створює семантично хибний образ (курс із органічного землеробства замість комерційної кваліфікації). Тут калькування відбувається вже не з вихідного тексту, а, скоріше, з внутрішнього «шаблону» програми машинного перекладу, що призводить до фактичної зміни предмета опису.

Цікавим є також подання «Verwaltung» як «управління» у вивку «(повторний) вхід допущено до управління». Німецьке «Verwaltung» у цьому контексті позначає адміністративну сферу, роботу в органах управління чи офісній адміністрації, тоді як українське «управління» у такій позиції звучить розпливчасто та асоціюється з менеджментом як діяльністю, а не з конкретним сектором працевлаштування. Маємо тут приклад контекстуальної заміни, яка формально є прийнятною, але знижує термінологічну точність і порушує природність сполучуваності.

Окремої уваги заслуговують оцінно-рекламні формули німецького тексту - «weitreichende und intensive Qualifizierung, erstklassige anerkannte und zertifizierte Schulung». В українському варіанті вони передані як «далекосяжну та інтенсивну кваліфікацію», «перший клас визнали і сертифіковане

навчання», що демонструє знову ж таки некоректне калькування: зберігається поверхнева формальна структура, але втрачаються як граматична правильність, так і звична для української мови рекламно-оцінна рамка. Це приклад того, як буквальне відтворення оцінної лексики без адаптації до жанрових стандартів цільової мови не призводить до потрібного ефекту.

Обидві версії цих текстів не орієнтовані на розмовне повсякденне мовлення. Німецький текст витриманий у поєднанні книжної, професійної та рекламної лексики: він структурований як формальне інформування про освітню програму з елементами мотиваційного звернення до потенційних слухачів. Зберігається чітка дистанція між автором та читачем, підтримується форма ввічливого офіційного звертання, синтаксис наближений до стандартів ділового та освітнього дискурсу. Розмовної лексики, характерної для неформального спілкування, не спостерігається. Навіть звернення із запрошенням звернутися по консультацію подається у ввічливій формі. В українському тексті спостерігається звернення до потенційного слухача, описує структуру курсу, його зміст, можливі вигоди для професійного розвитку та завершується запрошенням на консультацію. Формально це книжний стиль, у якому використовуються відповідні конструкції. Водночас у мовному оформленні помітні численні сліди некоректного автоматичного перекладу: порушені узгодження та неприродні сполучення. Це створює враження стилістичної ламаності, але не переводить текст у площину розмовного або просторічного мовлення. Лексика при цьому не переходить до розмовного шару, а залишається формально книжною. В обох версіях текст відповідає нормативному формату комунікації: опис курсу, перерахунок модулів, згадування кваліфікацій і супровідних послуг, звернення до адресата у формі запрошення. Навіть у тих місцях, де текст стає більш рекламним за змістом (наголос на перевагах, підкреслення інтенсивності й якості підготовки, згадка про сучасну базу й приємну

атмосферу), використаний лексичний та синтаксичний інвентар залишається в межах книжної та нейтральної норми, без переходу до розмовних кліше.

Ці спостереження дають підстави говорити про специфічний профіль перекладу: стратегія явно орієнтована на максимальну формальну відповідність німецькому тексту, проте відсутність системної стилістичної й колокаційної корекції породжує значну кількість неприродних або семантично помилкових рішень. З точки зору дослідження маркованої лексики це показовий приклад того, як професійно-освітня та професійно-економічна термінологія, будучи загалом «калькованою», потребує обов'язкового залучення контекстуального та жанрового аналізу. Без цього формально «правильні» відповідники (у дусі «weitreichende» - «далекосяжну», «Qualifizierung» - кваліфікація», «Schulung» - навчання») втрачають функціональну адекватність і не забезпечують того комунікативного ефекту, який має вихідний рекламно-інформаційний текст німецькою мовою. У цій парі текстів маркована лексика пов'язана із реабілітаційними програмами та поверненням на ринок праці [6; 7].

Професійна лексика соціальної політики:

- Reha-Vorbereitungslehrgang - підготовчий курс реабілітації;
- arbeitsmarktnahe Schulung - навчання, орієнтоване на потреби ринку праці;
- Zusatzqualifikationen - додаткові кваліфікації;
- arbeitgeberbezogene Fachspezialisierungen - спеціалізації, пов'язані з роботодавцем;
- nachhaltiger Lernerfolg - стійкий успіх у навчанні;
- aus gesundheitlichen Gründen nicht mehr ausüben - не можете більше займатися професією за станом здоров'я;
- Neueinstieg - новий старт (у професійній діяльності);
- Arbeitspädagogen - професійні педагоги;
- Arbeitspsychologen - психологи у сфері праці;

- Deutsche Rentenversicherung - німецьке пенсійне страхування;
- persönliches Vorgespräch - особиста попередня розмова.

На рівні перекладу ця лексика демонструє поєднання калькування з частковою смисловою адаптацією, однак помітні й проблемні випадки надмірно буквального відтворення. Reha-Vorbereitungslehrgang передано як «Підготовчий курс реабілітації для перепідготовки офісного менеджменту на виробничого клерка & Co.» та «Підготовчий курс до реабілітації». В обох варіантах зберігається формальний компонент «реабілітація», проте зсувається фокус: у німецькому оригіналі йдеться про курс у межах реабілітаційної програми, спрямований на підготовку до Umschulung, тоді як українські формули інтерпретують реабілітацію радше як самостійну мету («курс реабілітації», «курс до реабілітації»). Це приклад кальки, яка передає окремі елементи значення, але не повністю відбиває інституційний контекст німецької системи Reha.

Особливо показовим є переклад словосполучення arbeitsmarktnahe Schulung як «навчання на ринку праці». У вихідному тексті йдеться про навчання, тісно пов'язане з потребами ринку праці (тобто зміст курсу орієнтовано на актуальні вимоги працедавців). Український варіант створює враження просторової локалізації (навчання «на ринку праці») й не відображає ідеї змістової відповідності вимогам ринку. Тут буквальне калькування структури без урахування семантики призводить до зміни концептуальної рамки. Адекватнішим був би варіант на кшталт «навчання, наближене до вимог ринку праці» чи «орієнтоване на ринок праці».

Більш вдалим виглядають переклади Zusatzqualifikationen - «додаткові кваліфікації» та arbeitgeberbezogene Fachspezialisierungen - «спеціалізації, пов'язані з роботодавцем». У цих випадках калькування працює коректно: ключові компоненти змісту зберігаються, а синтаксична побудова не суперечить нормам українського професійного дискурсу. Те саме стосується й nachhaltiger Lernerfolg - «стійкий успіх у навчанні»: тут

перекладач не лише відтворює базовий зміст, а й передає важливий для німецького контексту акцент на довгостроковості результату.

Цікавим із погляду функціональної адаптації є переклад *Deutsche Rentenversicherung* як «німецьке пенсійне страхування». Формально це не власна назва інституції, а опис її функції, однак саме така подача робить текст зрозумілішим для українського читача, який навряд чи сприйме *Deutsche Rentenversicherung* як «бренд» без додаткових пояснень. У цьому випадку описовий переклад виконує посередницьку роль між конкретною німецькою установою та загальним поняттям пенсійного страхування в українській системі.

Окрему групу становлять професійні ролі в супровідних службах: *Arbeitspädagogen* та *Arbeitspsychologen* передано як «професійні педагоги та психологи». Хоча опускається компонент *Arbeits-*, переклад передає функціональну сутність цих фахівців - підтримка у процесі професійної реабілітації. Тут маємо приклад свідомого звуження формальної структури заради більшої прозорості для читача: замість буквальних «педагоги у сфері праці» й «психологи у сфері праці» обрано компактні, але змістовно прийнятні назви.

Німецький оригінал послуговується поєднанням професійної та книжної лексики: *kaufmännische betriebswirtschaftliche Qualifikation, 3-monatige kbQ, Weiterbildung & Schulung in Vollzeit, Einführung in das externe und interne Rechnungswesen, betriebliche IT-Systeme, Grundlagen des betrieblichen Gesundheitsmanagements, anerkannte und zertifizierte Schulung*. Емоційна складова мінімальна. Оцінність реалізується через стандартні вирази, на кшталт: *weitreichende und intensive Qualifizierung, moderne Schulungsstätte, angenehme Atmosphäre*. Елементів розмовної норми у тексті немає.

В українській версії джерела також застосовано книжну лексику. Однак у низці місць помітно втручання некоректного автоматичного перекладу: наші 3-місячне органічне землеробство замість позначення програми kbQ. Такі

фрагменти не переводять текст у розмовну площину, але порушують граматичну норму й природну сполучуваність, через що фокус зміщується з книжного стилю викладу на фрагменти тексту, через які важко сформулювати загальний зміст написаного в окремих реченнях. Попри ці огріхи, характер лексики в обох мовах залишається однаковим. Стиль обох фрагментів можна чітко характеризувати як книжний, професійно спрямований, з чітким термінологічним ядром і без залучення розмовної лексики. Проблема українського тексту полягає не в рівні стилю, а в якості відтворення цього стилю.

Чітко простежується тематична лексика (війна, житло біженців, професійна освіта), а також значний масив абстрактної лексики типу: «криза», «стабільність», «ідентичність», «кваліфікація», «підтримка», «можливості» тощо. Службові слова виконують звичну граматичну функцію й формують нейтральний синтаксичний каркас висловлювання. Натомість стилістично марковані підгрупи (неологізми, жаргонізми, колоритні слова), у цьому корпусі практично не представлені: тексти витримані в книжному та інфостилі. Полісемні слова й омоніми, присутні як системна властивість мови, однак їхня полісемія чи омонімія не використовується як стилістичний засіб і не відіграє окремої функції в аналізованих фрагментах. Таким чином, для практичної частини роботи релевантними є тематична й абстрактна нейтральна лексика, а також професійно-термінологічні одиниці, тоді як жаргонізми, неологізми у вузькому розумінні та колоритна лексика майже не фіксуються.

У цілому аналіз цієї пари текстів показує, що робота з професійно-реабілітаційною лексикою є чутливою до інституційного контексту. Там, де перекладач обмежується механічним калькуванням (*arbeitsmarktnahe Schulung*, *Reha-Vorbereitungslehrgang*), виникають семантичні зсуви й стилістично неприродні структури. Там, де застосовано поєднання кальки з помірною адаптацією (*Deutsche Rentenversicherung*, *Zusatzqualifikationen*,

arbeitgeberbezogene Fachspezialisierungen), переклад наближається до функціональної еквівалентності й краще виконує свою інформативну та орієнтаційну функцію в текстах, адресованих українській аудиторії, що планує професійну реабілітацію в Німеччині.

Відсоткове співвідношення використання методів перекладу за результатами кількісного аналізу:

- Транскрипція та транслітерація - 38%
- Калькування - 25%
- Фразеологічний еквівалент - 12%
- Фразеологічний аналог - 10%
- Контекстуальна заміна - 8%
- Описовий переклад - 7%

У сучасному медіадискурсі застосування перекладацьких методів визначається специфікою інформаційного середовища, потребою у максимально точній та швидкій передачі змісту, а також прагненням зберегти впізнаваність ключових понять. Кожен із методів виконує окрему функцію та має обмеження, що безпосередньо впливають на частотність його використання. У цьому контексті найбільш уживаними є методи, що забезпечують лінгвістичну економію, точність, оперативність та мінімізацію інтерпретаційних втрат.

Транскрипція та транслітерація (38%) становлять найвищий відсоток застосувань у медіаперекладі, що зумовлено характером сучасних новинних потоків, насичених власними назвами, міжнародними термінами, топонімами, прізвищами та назвами інституцій. Цей метод забезпечує максимальну формальну точність, дозволяючи зберегти оригінальну структуру найменувань і гарантувати впізнаваність реалій. Оскільки медійний текст спрямований на швидке поширення інформації, транскрипція та транслітерація відповідають вимогам оперативності й не потребують додаткових пояснень чи стилістичної адаптації. Саме тому цей метод посідає провідне місце в перекладі новинних матеріалів.

Калькування (25%) застосовується доволі часто, передусім у випадках, коли іншомовна конструкція є прозорою та легко відтворюється у цільовій мові без порушення її норм. Метод забезпечує семантичну точність і дозволяє зберегти логіко-семантичну структуру терміна або словосполучення. Однак його використання обмежується стилістичною природністю: надмірне калькування може створювати штучні, неприродні для української мови конструкції. Метод є продуктивним, проте поступається транскрипції та транслітерації через необхідність стилістичного контролю.

Фразеологічний еквівалентний переклад (12%) використовується у випадках, коли у цільовій мові існує усталена відповідність фразеологізму оригіналу. Такий метод дає змогу зберегти образність, стилістичні конотації та культурну специфіку вислову, що є важливим для публіцистичних жанрів, аналітичних оглядів та інтерв'ю. Проте частотність його застосування є помірною, оскільки більшість новинних повідомлень прагне до нейтрального стилю, а фразеологізми в інформаційних повідомленнях використовуються обмежено.

Фразеологічний аналог (10%) використовується для відтворення змісту, коли точний еквівалент відсутній, але у цільовій мові є функціонально подібний вираз. Цей метод дозволяє адаптувати текст до культурних очікувань читача, що сприяє його природності. Проте метод поступається еквівалентам, оскільки не гарантує повної відповідності смислових та емоційних відтінків, що є критичним у новинах. Тому його застосування обмежене переважно авторськими колонками, аналітикою та жанрами з більшим ступенем стилістичної свободи.

Контекстуальна заміна (8%) застосовується у випадках, коли зробити прямий переклад неможливо або він звучить неприродно для вихідної мови. Метод забезпечує функціональну адекватність, адаптуючи вислів до норм українського медіадискурсу. Однак перекладачі надають цьому методу меншу перевагу, оскільки він пов'язаний із ризиком втрати точності або зміни змісту,

що є неприйнятним у жанрах новин. Через це контекстуальна заміна використовується переважно для локальної стилістичної корекції, а не як базовий метод перекладу.

Описовий переклад (7%) є одним із найменш уживаних методів у медіаперекладі. Він застосовується тоді, коли іншомовний термін або культурно специфічна одиниця не мають жодного еквівалента і не можуть бути адекватно передані іншими способами. Частотність використання різних перекладацьких методів у медіадискурсі визначається їх відповідністю прагматичним характеристикам новинного тексту. Переважання транскрипції та транслітерації зумовлене необхідністю точності та збереження формальної впізнаваності інформаційних реалій. Натомість методи, що потребують інтерпретаційних втручань або розширення тексту (описовий переклад, контекстуальна заміна), використовуються рідше через ризик порушення стилістичних та жанрових норм медіакомунікації.

Висновки до другого розділу

Переклад маркованої лексики в досліджуваних текстах відбувається в чітко окресленому полі жанрових і дискурсивних норм німецькомовного інституційного та медіапростору. Незалежно від тематичного блоку - воєнно-політична лексика, адміністративно-правові реалії чи професійно-освітні терміни - перекладач має поєднувати дві вимоги: збереження змістової та концептуальної маркованості українського тексту й одночасну інтеграцію цього змісту в більш формалізовану систему німецького публіцистичного й офіційного стилів. Це пояснює домінування стратегій (транскрипція, транслітерація, калькування) при одночасно відсутній ролі контекстуальної заміни й описового перекладу там, де прямий відповідник або відсутній, або суперечить усталеним мовним та інституційним моделям цільової аудиторії.

Кількісні показники підтверджують цю тенденцію: найбільш уживаними виявляються методи, що забезпечують швидку й точну передачу

інформації, тоді як трансформації, пов'язані з інтерпретаційним втручанням (опис, модуляція, семантичні зсуви), залишаються допоміжними. Водночас саме ці прийоми виявляються ключовими для збереження прагматичного ефекту маркованих одиниць. Таким чином, розділ демонструє, що робота з маркованою лексикою в медійному перекладі не зводиться до механічного добору технік. Це послідовний процес зіставлення, контекстуальної інтерпретації та зваженого вибору між збереженням української маркованості й необхідністю підпорядкувати текст правилам німецького політичного, адміністративного та інформаційного стилю.

РОЗДІЛ III

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ

3.1 Соціально та культурно маркована лексика у перекладі

Соціально та культурно маркована лексика у текстах про український культурний сектор в умовах війни поєднує в собі елементи національної ідентичності, історичної пам'яті та суспільних реалій, характерних саме для українського контексту. До таких одиниць належать вислови на кшталт українська культурна ідентичність, культурна інфраструктура, House of Europe, біженці, колоніальні структури. Їхній переклад німецькою мовою вимагає не тільки точності, а й урахування концептуальних та соціально-політичних конотацій.

В аналізованих текстах спостерігається домінування калькування, адже значна частина соціально-культурних понять має міжнародний характер і легко інтегрується в німецьку термінологічну систему. Водночас у випадках зі специфічною українською реалією перекладач обирає контекстуальні заміни, щоб уникнути штучної екзотизації та забезпечити зрозумілість для німецькомовного читача. Наприклад, державна підтримка культури передано не через буквальне *staatliche Kulturunterstützung*, а через набагато природніше *öffentliche Kulturförderung*, яке відповідає адміністративним традиціям німецькомовних країн.

У межах цієї групи лексики чітко простежується розподіл перекладацьких стратегій. Приблизно половину становлять випадки калькування (на кшталт *українська культурна ідентичність - ukrainische kulturelle Identität*, *культурна інфраструктура - kulturelle Infrastruktur*), де концепти вже усталені в міжнародному науковому та політичному дискурсі. Ще близько третини припадає на контекстуальні заміни, коли німецький варіант підлаштовується під власні адміністративні та інституційні реалії, як у

випадку öffentliche Kulturförderung чи формулювання ukrainische Positionen im Ausland sichtbar machen замість дослівної передачі української конструкції. Меншу, але стабільну частку становлять транскрипція та транслітерація власних назв (*House of Europe, Ukraine Recovery Conference*), які зберігають впізнаваність бренду чи інституції та підкреслюють їхній наднаціональний статус.

Окремий вимір соціально-культурної маркованості пов'язаний із тим, як через лексику репрезентуються ролі та стани соціальних груп - насамперед біженців, митців, культурних інституцій. Наприклад, лексеми на позначення біженців та внутрішньо переміщених осіб у німецькому тексті вписуються в уже сформований дискурс Geflüchtete, що має власну історію в німецькій публічній комунікації. У перекладі з української це вимагає не лише номінативної точності, а й урахування того, як саме німецьке суспільство концептуалізує статус цих груп. Таким чином, перекладач фактично працює не з окремими словами, а з цілими смисловими полями - війна, міграція, культурна політика, європейська солідарність.

Таким чином, соціально-культурно маркована лексика стає ключовим полем, де перекладач повинен узгоджувати український контекст із німецькою культурною нормою, уникаючи надмірної локальності, але водночас не втрачаючи змістових відтінків.

3.2 Емоційно-експресивна лексика та її трансформації

Емоційно забарвлена лексика у тексті оригіналу пов'язана переважно з темою війни, суспільної згуртованості та національного спротиву (повномасштабна агресія, боротьба за виживання, колективна сила, мистецькі практики необхідні як ніколи). Українська мова в таких текстах допускає підвищену експресивність, що є типовим для кризового суспільно-політичного дискурсу.

У німецькому перекладі відбувається нейтралізація експресії, що є характерною рисою німецького публіцистичного стилю. Наприклад, вислів повномасштабна російська агресія перекладається як *vollumfänglicher russischer Angriffskrieg*: тут зберігається інтенсивність змісту, але зникає емоційне «навантаження» слова агресія, бо *Angriffskrieg* входить до юридично-політичного реєстру. Аналогічно «боротьба за виживання» - «*Kampf ums Überleben*» - стає більш формальною та менш емоційно забарвленою.

Основні трансформації:

- - контекстуальна заміна ;
- - описовий переклад;
- - фразеологічний еквівалент там, де експресія збігається у двох мовах.

Таким чином, передача емоційної лексики вимагає від перекладача балансування між точністю, адекватністю жанрові та культурними нормами цільової мови.

Емоційно забарвлена лексика у тексті оригіналу пов'язана переважно з темою війни, суспільної згуртованості та національного спротиву (повномасштабна агресія, боротьба за виживання, колективна сила, мистецькі практики необхідні як ніколи). Українська мова в таких текстах допускає підвищену експресивність, що є типовим для кризового суспільно-політичного дискурсу, де медіа одночасно виконують інформативну й мобілізаційну функції. Для українського читача подібна лексика сприймається як нормативна, а не надмірно пафосна: вона відповідає реальному емоційному фону війни.

У німецькому перекладі відбувається помітна нейтралізація експресії, що загалом відповідає нормам німецького публіцистичного стилю, орієнтованого на *Sachlichkeit* (стриману, раціональну подачу). Наприклад, вислів повномасштабна російська агресія перекладається як *vollumfänglicher russischer Angriffskrieg*: тут зберігається інтенсивність змісту, а також правова

кваліфікація дій (нападницька війна), але емоційний компонент слова агресія відходить на другий план, оскільки *Angriffskrieg* належить до юридично-політичного реєстру. Аналогічно боротьба за виживання (нім. *Kampf ums Überleben*) - формально передає зміст, але звучить більш стандартно й менш емоційно, ніж український варіант, який у контексті війни сприймається як екзистенційно загострений.

Подібні зсуви помітні і в інших словосполученнях. Наприклад, українські формулювання типу мистецтво як джерело зцілення та колективної сили у перекладі набувають форм на кшталт *Quelle der Stabilität, der Heilung und der kollektiven Stärke*, де емоційна складова частково «підтягується» до термінологічної (через *Stabilität*).

Емоційно-експресивна лексика в аналізованих текстах концентрується у позиціях підвищеної смислової ваги: заголовках, тематичних реченнях абзаців, формулюваннях, що окреслюють масштаби війни, уразливість культурного сектору та мобілізаційний потенціал мистецтва. Кількісно цей пласт не є домінантним, однак саме він визначає тональність дискурсу. Для його відтворення у німецькому тексті переважно застосовуються три типи рішень: контекстуальна заміна (заміна агресивно забарвлених одиниць юридично маркованими, як-от *Angriffskrieg*), фразеологічні еквіваленти (*Kampf ums Überleben*) та часткова раціоналізація метафорики через поєднання абстрактних номінацій (*Stabilität, Heilung, kollektive Stärke*). У такий спосіб емоційність не усувається, а трансформується, переходячи з експресивно-публіцистичного реєстру в юридично-політичний та аналітичний.

Показовим є те, що перекладач орієнтується не лише на збереження емоційного потенціалу вихідного вислову, а й на відповідність нормам цільового медіадискурсу. Німецький інформаційний простір характеризується підвищеними вимогами до раціональності та стриманості у висвітленні воєнно-політичних тем, тому надмірно експресивні українські формули потребують певної стилістичної корекції, аби не виходити за межі прийнятого

публіцистичного стандарту. У цьому контексті емоційно-експресивна лексика стає зоною, де переклад набуває функції міжкультурного посередництва: він узгоджує українську інтонацію екзистенційної загрози із німецькою традицією раціоналізованого, юридично структурованого опису збройних конфліктів, зберігаючи смислову та оцінну рамку, але модифікуючи ступінь її експлікації.

3.3 Передача термінології та професійно маркованої лексики

Культурний сектор та політичні інституції мають свою спеціальну термінологію, яка повинна бути передана не лише граматично правильно, а й відповідно до фахових стандартів. До таких одиниць належать культурна інфраструктура, структурні обмеження, системна трансформація, стратегічні комунікації, експертні кола.

У переважній більшості випадків перекладач користується калькуванням, що зумовлено уніфікованістю міжнародної термінології (kulturelle Infrastruktur, strukturelle Einschränkungen, systemische Einschränkungen). Однак деякі терміни потребують адаптації відповідно до німецької професійної традиції. Наприклад, передова у значенні зони бойових дій в українській мові має емоційний відтінок, тоді як у перекладі Fronteinsatz є значно точнішим на рівні військової термінології.

Особливу роль відіграють назви інституцій: House of Europe, Ukraine Recovery Conference. Тут застосовується транслітерація та передача оригінальної назви без змін, адже ці поняття є офіційними міжнародними власними назвами.

Отже, робота з термінологією передбачає не лише технічне відтворення значень, але й знання професійних стандартів цільової мови та її інституційних реалій.

На основі зіставлення українського та німецького текстів можна відзначити кілька перекладацьких стратегій, які застосовують найчастіше. Однією з провідних є стратегія поміркованої нейтралізації, характерна для

німецьких медіа: емоційно насичені українські конструкції перетворюються на більш формальні та стримані. Це спостерігається не лише в окремих словах, а й у загальній тональності перекладеного тексту.

Другою тенденцією є прагматична адаптація, коли переклад не наслідує структуру оригіналу, а підлаштовується під дискурсивні норми німецького медійного поля. Це стосується особливо соціокультурних та адміністративних термінів (*öffentliche Kulturförderung* тощо).

Водночас помітно, що перекладач прагне максимально зберегти українську перспективу дискурсу: часто використовуються кальки, щоб передати концепти, важливі для української ідентичності. Це вказує на тенденцію до збереження маркованості там, де це має ідеологічне значення (наприклад, у словосполученнях на кшталт українська культурна ідентичність).

Отже, переклад демонструє складну взаємодію між нейтралізацією, адаптацією та збереженням ідентичної маркованості.

Висновки до третього розділу

Спостереження, здійснені у третьому розділі, показують, що маркована лексика в німецько-українському медійному перекладі поводить себе не як однорідний шар, а як сукупність різних підсистем, для кожної з яких перекладач змушений добирати власний набір рішень. Соціально та культурно марковані одиниці, емоційно-експресивні формули воєнної тематики й професійна лексика можуть співіснувати в одному тексті, але перекладаються за різною логікою. Через це аналіз вимагає не тільки фіксації окремих прикладів, а й розуміння загальних тенденцій, що стоять за ними.

Соціально та культурно маркована лексика в досліджуваних текстах пов'язана з українською культурною ідентичністю, інституційною інфраструктурою та воєнним контекстом. Такі поняття як "українська культурна ідентичність", "культурна інфраструктура", "колоніальні

структури", "House of Europe" в німецьких перекладах передаються за допомогою калькування або використання відповідників, що актуальні для сучасної української мови. Це пояснюється тим, що значна частина культурно-політичної термінології є інтернаціональною і вже має свої усталені німецькі форми. У випадках, де українська реалія не має відповідника, перекладач вдається до контекстуальних замінів, прагнучи уникнути надмірної екзотизації і зробити текст зрозумілим для носіїв німецької. Показово, що у таких рішеннях завжди присутній компроміс між збереженням української перспективи і тим, наскільки гармонійно текст перекладу вписується у німецьку культурну норму.

Емоційно-експресивна лексика, пов'язана з війною та національною згуртованістю, виявляє іншу динаміку. Українські тексти використовують високу ступінь експресивності як щось природне для кризового, воєнного контексту, тоді як німецький переклад помітно знижує емоційний градус. Формулювання на кшталт "повномасштабна російська агресія", "боротьба за виживання", "колективна сила" у німецьких версіях переосмислюються через юридично-політичний та аналітичний реєстр: *Angriffskrieg*, *Kampf ums Überleben*, *kollektive Stärke*. Зміст залишається недвозначним, однак форма стає більш стриманою. Це відображає загальну норму німецького публіцистичного дискурсу, де емоційність часто замінюється на правову кваліфікацію та раціональний опис. Для перекладача це означає постійну потребу шукати баланс між емоційною правдою українського тексту та жанровими вимогами цільової мови.

Ще один важливий пласт становлять термінологія та професійно маркована лексика, пов'язана з культурною політикою, адміністративною сферою, освітніми й реабілітаційними програмами. Тут найчастіше застосовується калькування, що відповідає загальній тенденції до уніфікації міжнародних термінів. Однак там, де йдеться про специфіку німецьких інституцій або інструментів соціальної політики, буквальний переклад

виявляється недостатнім. Тому поруч з кальками з'являються адаптовані рішення, які водночас відображають зміст одиниці й вписані в реальну практику німецького дискурсу.

Можна сказати, що переклад маркованої лексики в досліджуваних медіатекстах будується на поєднанні збереження ідентичної маркованості, нейтралізації та адаптації. Соціально-культурні одиниці переважно переносять українські концепти в іншу мовну систему. Емоційно-експресивні, в свою чергу, зазнають ослаблення, але натомість отримують правову й політичну точність. Термінологія найчастіше відтворюється формально коректно, проте потребує знання інституційного тла. Через ці рішення можна дійти висновку, що перекладач у медійному дискурсі працює не тільки з мовою, а й з двома різними просторами досвіду: українським і німецьким. У перекладі спеціаліст прагне зробити їх взаємно зрозумілими, не нівелюючи при цьому їхньої специфіки.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Магістерська робота була присвячена комплексному дослідженню особливостей відтворення маркованої лексики на матеріалі німецько-українських медіапорталів. Мета дослідження полягала у виявленні того, якими засобами в українських та німецьких перекладах передається маркована лексика німецькомовних та україномовних медіатекстів, а також які перекладацькі стратегії та тенденції при цьому домінують. Для досягнення цієї мети було послідовно розв'язано поставлені у вступі завдання, що дало змогу сформулювати низку узагальнених висновків.

На основі опрацювання сучасної лінгвістичної та перекладознавчої літератури було уточнено поняття маркованої лексики та подано її робочу типологію, релевантну для медіадискурсу. Виокремлено стилістично нейтральну лексику (тематичну, абстрактну, службову), стилістично марковану лексику (розмовну, публіцистично забарвлену, емоційно-експресивну), а також функціонально марковані одиниці, пов'язані з певним жанром або сферою вживання (терміни, професіоналізми, соціально та культурно марковані слова). Показано, що маркованість має багатовимірний характер: одиниця може бути одночасно стилістично, соціокультурно й функціонально маркованою.

1. Встановлено, що стилістично нейтральна лексика відіграє роль базового «фону» для маркованих елементів у медійному тексті. Саме вона забезпечує інформативність, зрозумілість та формальну нейтральність повідомлення, особливо в жанрах новин і коротких інформаційних повідомлень. На цьому тлі марковані одиниці виконують функцію смислових і оцінних акцентів, посилюють експресію, формують позицію медіа щодо описуваних подій. Для перекладача це означає необхідність зберігати баланс між нейтральним викладом і маркованими вставками, аби не спотворити тональність оригіналу.

2. З'ясовано основні функції маркованої лексики в медійному дискурсі. Серед них - інформаційно-ідентифікаційна (називання специфічних явищ, реалій і термінів), оцінна (вираження схвалення/несхвалення, дистанціювання), ідеологічна (формування певної картини світу, образу «свого» та «чужого»), а також прагматична - вплив на емоції й сприйняття читача . Показано, що у текстах, пов'язаних із війною, міграцією, культурною політикою, роль маркованої лексики істотно зростає, оскільки саме вона «запускає» механізми інтерпретації подій.
3. Було проаналізовано основні стратегії та підходи до перекладу маркованих одиниць у німецько-українському медіаперекладі. На практичному матеріалі підтверджено, що найчастіше застосовуються: калькування, транскрипція й транслітерація, контекстуальна заміна, описовий переклад, а також використання фразеологічних еквівалентів та аналогів. Стратегії, що ведуть до значної нейтралізації, виявилися менш бажаними для новинних текстів, де важливо зберегти не лише фактичний, а й оцінно-прагматичний компонент повідомлення. Зіставний і контекстуальний аналізи корпусу прикладів показали, що перекладачі загалом прагнуть зберегти маркованість там, де вона має ключове значення для інтерпретації тексту (зокрема, у воєнно-політичних та культурно-суспільних матеріалах). Водночас у низці випадків спостерігається тенденція до часткової нейтралізації - насамперед тоді, коли пряма передача маркованості суперечить усталеним нормам українського медіадискурсу або може бути сприйнята як надмірно емоційна / суб'єктивна. Особливо помітним є прагнення наблизити німецькі адміністративні, правові та інституційні реалії до українського читача через опис або контекстуальну заміну.
4. Кількісний аналіз на матеріалі відібраних текстів дав змогу окреслити орієнтовні пропорції використання різних перекладацьких трансформацій. Найчастотнішими виявилися калькування та досить пряма передача маркованих одиниць, натомість контекстуальна заміна та описовий переклад

використовуються як допоміжні інструменти - переважно тоді, коли йдеться про культурно специфічні чи інституційно зумовлені реалії. Це підтверджує загальну тенденцію до збереження змістової точності й водночас до обережного стилістичного вирівнювання тексту під норми цільової мови.

5. У воєнній та суспільно-політичній лексиці переважають калькування й контекстуальна заміна. За результатами кількісного аналізу ці дві стратегії в сукупності становлять близько 70-80 % усіх випадків відтворення маркованих одиниць воєнно-політичного поля, причому калькування охоплює приблизно 40-45 %, а контекстуальна заміна становить 30-35 %. Фразеологічні еквіваленти використовуються рідше - орієнтовно 10-12 %, а описовий переклад та транслітерація - 5-8 % і 3-5 %. Це свідчить про прагнення максимально зберегти змістову й термінологічну структуру вихідного тексту, модифікуючи ступінь експресивності через контекстуальні заміни та фразеологічні еквіваленти.
6. В адміністративно-правових текстах домінує калькування (приблизно 45-50 % випадків) та описовий переклад (близько 15 %), тоді як контекстуальна заміна (25-30 %) та транслітерація (5-7 %) мають допоміжний характер. Фразеологічні еквіваленти у цьому типі матеріалу використовуються мінімально (близько 5 %). Такий розподіл свідчить про пріоритет максимальної юридичної точності й прозорості інструктивної інформації; описовий переклад застосовується насамперед там, де в українській правовій системі відсутній прямий структурний аналог німецького документа або інституції.
7. Окремо було розглянуто комерційно-освітню лексику, де, за кількісними підрахунками, транскрипція/транслітерація становить близько 38 %, калькування - 25 %, фразеологічні еквіваленти - 12 %, фразеологічні аналоги - 10 %, контекстуальна заміна - 8 %, описовий переклад - 7 %. У межах цього підкорпусу було показано, що при загальній орієнтації на буквально

відтворення, саме недостатня стилістична та колокаційна призводить до порушення функціональної адекватності.

8. Для підкорпусу неологізмів та нових інституційних номінацій встановлено інші пропорції: найчастотнішими є транслітерація (38 %) та калькування (33 %), далі - описовий переклад (12 %), модуляція (5 %), конкретизація (5 %), генералізація (5 %), використання готового лексичного відповідника складає 2 %. Це свідчить про те, що у випадку нових одиниць медіадискурсу прагне до збереження формальної ідентичності (через графічне / фонетичне відтворення) та семантичної структури (через калькування), а інтерпретаційні стратегії (експлікація, модуляція, семантичні трансформації) використовуються там, де без них розуміння було б ускладнене.

Узагальнюючи кількісні дані, можна констатувати, що в корпусі досліджених медіатекстів переклад маркованої лексики орієнтований передусім на збереження змістової та формальної ідентичності (транслітерація та калькування разом у різних підкорпусах становлять від 60 до понад 70 % випадків), тоді як контекстуальна заміна, описовий переклад, фразеологічні аналоги й семантичні трансформації виконують роль регуляторів стилістичної, жанрової та культурної відповідності. Це підтверджує загальну тенденцію: змістова точність і впізнаваність реалій у медіаперекладі є пріоритетними, а стилістичне вирівнювання здійснюється відповідно до норм цільового дискурсу.

Перспективи подальших досліджень убачаються в розширенні корпусу текстів (за рахунок інших жанрів: репортажів, інтерв'ю, колонок), у залученні зіставлення з іншими мовами-посередниками, а також у поглибленому аналізі окремих тематичних груп маркованої лексики, пов'язаних із медійним дискурсом, зокрема із його тематичними відгалуженням у вигляді воєнної, політичної та культурної тематики. Це дозволить точніше окреслити

закономірності функціонування маркованих елементів у сучасному медійному просторі та вдосконалити практику їхнього перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анатолій Ткаченко. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: *Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів.* – 2-е вид., випр. і доповн. – К.: ВПЦ «Київський університет». 2003. – 448 с.
2. Байрачна А. В. Неологізми як один із головних факторів розвитку української мови / А. В. Байрачна // *Управління розвитком.* 2014. № 12. С. 99–100.
3. Берест Т. М. Курс сучасної української літературної мови: конспект лекцій. – Харків: НУА, 2020
4. Бойко Н. І. Експресивність як лінгвістична категорія // *Мовознавство.* 2018. № 1. С. 112-119.
5. Бондаренко В. О. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу публіцистичних текстів // *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки.* 2018. Кн. 1. С. 183-187.
6. Боярова Л. Г. Терміни омоніми як об'єкт лексикографії. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.* 2006. С. 15-20.
7. Мінасян В. І. Розмовна лексика і експресія (на матеріалі роману П. Загребельного «Левине серце») / В. І. Мінасян // *Культура слова : респ. міжвід. зб.* – К., 1985. – Вип. 28. – С. 17-20.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с. — ISBN 966-569-013-2
9. Ганич Д.І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. - К. : Вища школа, (1985а). с.124
10. Ганич Д.І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. - К. : Вища школа, (1985b). с.149-150

11. Ганич Д.І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. - К. : Вища школа, (1985с). с.98
12. Гладка В. А. Поняття “неологізм” у світлі сучасних лінгвістичних парадигм / В. А. Гладка // *Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]*. Сер.: Філологічна. 2009. Вип. 11. С. 170–177.
13. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі: автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16 / В. В. Демецька. К., 2008. 36 с.
14. Демська О. М., Кульчицький І. М. Словник омонімів української мови. Львів : Фенікс, 1996. 223 с.
15. Зорівчак Р.П. Реалія та переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львівському університеті, 1980. – 216 с. К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
16. Кабиш О. О. Зміни в семантичній структурі та функціонуванні маркованої лексики: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / О.О.Кабиш ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К., (2007а). - 234 арк.
17. Кабиш О. О. Зміни в семантичній структурі та функціонуванні маркованої лексики: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / О.О.Кабиш ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К., (2007б). - 234 арк.
18. Каленич В. (2022). Інтертекстуальність заголовкових комплексів у медіатекстах. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, (44), 130-146.
19. Кияк Т. Р. , А. М. Науменко, О. В. Огуй Теорія і практика перекладу. – Кияк Т. Р. Перекладознавство: німецько-український напрям: підручник / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 544 с.
20. Кісь Р. Я. Мова, думка і культурна реальність Львів: Літопис, 2002. 304 с.
21. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 448 с.

22. Косович О. В. До питання про суть неологізму в сучасній лінгвістиці / О. В. Косович // *Записки з романо-германської філології*. 2012. Вип. 2. С. 71–79.
23. Красота О. Г. Суть та проблеми омонімії. *Збірник наукових праць науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу Полтавської державної аграрної академії за підсумками науково-дослідної роботи в 2019 році*. 2020. С. 227-228.
24. Л. М. Полюга. Абстрактна лексика // *Українська мова : енциклопедія* / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови ; ред. В. М. Русанівський [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія, 2000. — ISBN 966-7492-07-9.
25. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. - Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
26. Н. Г. СИДЯЧЕНКО НЮАНСИ КОВБАСНОГО ЕПІТЕТА (дата звернення - 27.11.2025) 916 с.
27. Нямцу А. Є. Основи перекладознавства / А. Є. Нямцу, О. І. Дащенко, М. І. Гураль та ін. Чернівці: Рута, 2008. 312 с.
28. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ: Наукова думка, 1976. 288 с.
29. Пилинський М.М. Розмовна лексика в писемних стилях сучасної української літературної мови / М.М.Пилинський // *Взаємодія усних і писемних стилів мови*. – К.:Наукова думка, 1982. – С. 28-67
30. Підкамінна Л., «Лінгвостилістика неологізмів у мові сучасних українських ЗМІ», Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна, 2019. С. 147-151.
31. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 2000. 245 с.
32. Предметно-тематична характеристика лексики на позначення їжі та напоїв у сучасній українській літературній мові. Євгенія Бурнос. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/345459752_PREDMETNO-

ТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННА ІЗИ ТА
НАПОІВ У СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ (дата

звернення - 10.10)

33. Ребрій О.В. Основи теорії редагування перекладів: конспект лекцій. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 88 с.
34. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Підручник. Київ: АртЕк, 2001. 392 с.
35. Сучасна українська літературна мова : Підручник /М.Я.Плющ, С.П.Бевзенко, Н.Я.Грипас та ін.; За ред..М.Я.Плющ. – К.:Вища шк., 2005. – С. 116-122.
36. Серажим К. С. Текстознавство: підручник / К. С. Серажим. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», (2008a). – 523 с.
37. Серажим К. С. Текстознавство: підручник / К. С. Серажим. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», (2008b). – 527 с.
38. Синегуб С.В. Методологічні засади перекладацького аналізу тексту (Methodologische Ansätze der übersetzungsrelevanten Textanalyse): Навч. Посібник . – К.: Вид.центр КНЛУ, 2013. – 151 с.
39. Словник УА. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://slovyk.ua/> (дата звернення - 12.10)
40. Словник омонімів української мови. Львів : Фенікс, 1996. 223 с.
41. Словник української мови в 11 томах. Київ : Наукова думка, 1980.
42. Словник української мови. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://sum.in.ua/> (дата звернення - 12.10)
43. Ставицька Л. О. Сучасний український інтержаргон: проблеми й аспекти вивчення. Мовознавство : Доп. та повідомл. IV Міжнар. конгресу україністів. відп. ред. В. В. Німчук. К. : Пульсари, 2002. С. 213–216.
44. Стишов О. А. Лексичні і стилістичні неологізми в ЗМІ з погляду мовної культури // *Культура слова*. К., 1999. Вип. 52. С. 3–12.

45. Стишов О. А. Семантичні неологізми в дискурсі українськомовних мас-медіа початку ХХІ століття. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького педагогічного університету*. 2015. Вип. 13. С. 364-374.
46. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – Київ: Наук. думка, 1973. – 438 с.
47. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: С89 підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. — К.: Знання, 2010. — 270 с.
48. Таблоїд // Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т.2: М Я. 455 с.
49. Тараненко О. О. Новий словник української мови (концепція і принципи укладання словника) / О. О. Тараненко. — К.: Кам'янець-Подільський, 1996. — 170 с.
50. Тлумачний словник української мови. — Харків: ФОЛІО, 2002. — 543 с. — (Бібліотека державної мови).
51. Українська поезія та література | © OnlyArt 2011-2025. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/polisemiya/> (дата звернення - 12.10)
52. Шаповалова Г. В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціональнолінгвістичні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 2008. Журналістика. К., 2003. 20 с.
53. Яцимірська М.Г. Сучасний медіатекст: Словник-довідник. – Львів: ПАІС, 2005. – 128 с.
54. Dieter Herberg, Michael Kinne: Neologismen. Julius Groos Verlag, 1998, ISBN 3-87276-819-0.
55. Doris Steffens, Doris al-Wadi: Neuer Wortschatz. Neologismen im Deutschen 2001–2010. 2 Bände. Institut für Deutsche Sprache, Mannheim 2013, ISBN 978-3-937241-43-2.
56. Elsen, Hilke (2011):Bibliographie Neologismus mit Lernwortschatz. München.

57. Hadumod Bußmann, Hartmut Lauffer: Lexikon der Sprachwissenschaft. Alfred Kröner Verlag, ISBN 978-3-520-45204-7, 520 S.
58. Helmut Glück (Hrsg.), unter Mitarbeit von Friederike Schmöe: Metzler Lexikon Sprache. 3., neu bearbeitete Auflage. Metzler, Stuttgart/Weimar 2005.
59. Henscheidt, Eckehardt (2005): Dummdeutsch. Ein Wörterbuch. Unter Mitwirkung von Carl Lierow und Elsemarie Maletzke. Stuttgart (= Reclam Universal-Bibliothek 8865). ISBN 3-15-008865-8.
60. Herberg, Dieter/Kinne, Michael (1998): Neologismen. Tübingen (= Studienbibliographien Sprachwissenschaft; 23).
61. John Algeo: Fifty years among the new words: a dictionary of neologisms, 1941–1991. CUP, Cambridge 1991, ISBN 0-521-41377-X.
62. Kinne, Michael/Steffens, Doris/Herberg, Dieter (2004): Neuer Wortschatz. Neologismen der 90er Jahre im Deutschen. Berlin u.a. (=Schriften des Instituts für Deutsche Sprache 11). ISBN 3-11-017750-1.
63. Koeppel, Matthias (2003): Jenseits von Duden. Ein interaktives Wörterbuch der neuschwachhochdeutschen Sprache. Fuldata. ISBN 3-936744-06-8.
64. Lemnitzer, Lothar (2007): Von Aldianer bis Zauselquote. Neue deutsche
65. Lothar Lemnitzer: Brauchen wir neue Wörter? Hrsg.: Eberhard Karls Universität Tübingen – Seminar für Sprachwissenschaft. 11. November 2004, S. 7.
66. Quasthoff, Uwe (2007): Deutsches Neologismenwörterbuch. Neue Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache. De Gruyter, Berlin 2007.
67. Uwe Quasthoff (Hrsg.): Deutsches Neologismenwörterbuch. Neue Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache. De Gruyter, Berlin 2007.
68. Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache. Berlin.
69. Wörter, woher sie kommen und wofür wir sie brauchen. Tübingen.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Волинська Служба Новин [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://vsn.ua/news/okupant-rozpoviv-pro-zvirstva-vchineni-nad-ukrayintsyami-32540>. (дата звернення - 09.10)
2. Німецьке видання Frankfurter Allgemeine: Хто переслідує віруючих в Україні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dessa.gov.ua/nimetske-vidannia-frankfurter-allgemeine-khto-peresliduie-viruiuchykh-v-ukraini/> (дата звернення - 14.10)
3. Освіта та самоосвіта, «Неологізми у сучасному медіа тексті» інтернет ресурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://referatss.com.ua/work/neologizmi-u-suchasnomu-mediateksti/> (дата звернення – 14.10)
4. УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ СЕКТОР В УМОВАХ ВІЙНИ . URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/rkg/---.html> DER UKRAINISCHE KULTURSEKTOR IM KRIEG. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.goethe.de/ins/ua/de/kul/rkg/urc.html> (дата звернення - 25.10)
5. CORONA-PANDEMIE: Schockierende Enthüllungen! So sehr haben Jens Spahn und Karl Lauterbach versagt. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=0Twe6vIOsdw> (дата звернення - 29.10)
6. Deutscher Akademischer Austauschdienst. Unterkunft und Wohnen. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.daad-ukraine.org/de/aufenthalt-in-deutschland/unterkunft-und-wohnen/> (дата звернення - 29.10)
7. Deutscher Akademischer Austauschdienst. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.daad-ukraine.org/de/> (дата звернення - 29.10)
8. Deutscher Akademischer Austauschdienst. Версія сайту українською. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.daad-ukraine.org/uk/> (дата звернення - 28.10)

9. Deutscher Akademischer Austauschdienst. Житло та проживання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.daad-ukraine.org/uk/perebuvannya-u-nimechchini/zhitlo-ta-prozhivannya/> (дата звернення - 29.10)
10. DIE WELT STEHT ZUR UKRAINE. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://war.ukraine.ua/de/die-welt-steht-zur-ukraine/> (дата звернення - 30.10)
11. FOCUS Online. Die deutsche Wirtschaft steht am Scheideweg – sie könnte alles verlieren . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.focus.de/finanzen/die-deutsche-wirtschaft-steht-am-scheideweg-sie-koennte-alles-verlieren_5a0a9a81-2960-46a7-bc72-0b192618ea58.html (дата звернення - 30.10)
12. FOCUS Online. Mann rettet Oma aus brennendem Haus - plötzlich hört er Kinderschreie. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.focus.de/panorama/welt/zwei-kinder-sitzen-fest-mann-rettet-oma-aus-brennendem-haus-plotzlich-hoert-er-kinderschreie_id_194039926.html (дата звернення - 01.10)
13. Frankfurter Allgemeine Zeitung. Wer verfolgt in der Ukraine die Gläubigen? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.faz.net/aktuell/politik/ukraine/kiew-oder-moskau-wer-verfolgt-in-der-ukraine-die-glaeubigen-110345749.html> (дата звернення - 19.10)
14. Germany4Ukraine. Unterbringung und Wohnraum für Geflüchtete aus der Ukraine. https://www.germany4ukraine.de/DE/unterkunft-fuer-ukrainer/unterbringung-und-wohnraum-fuer-gefluechtete/seite_node.html (дата звернення - 20.10)
15. Germany4Ukraine. Розміщення та житло для біженців з України. Версія сайту українською. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.germany4ukraine.de/UA/unterkunft-fuer-ukrainer/unterbringung-und-wohnraum-fuer-gefluechtete/seite_node.html (дата звернення - 20.10)

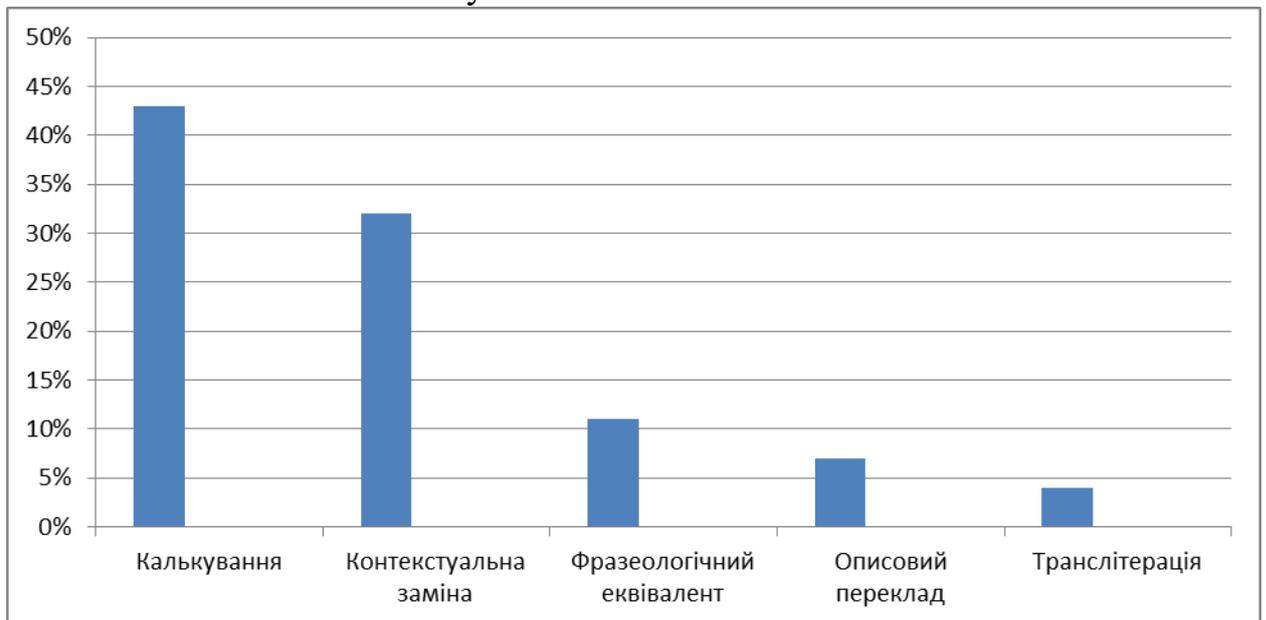
16. GOETHE INSTITUT Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/index.html> (дата звернення - 14.10)
17. GOETHE INSTITUT. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.goethe.de/de/index.html> (дата звернення - 14.10)
18. MIQR – Berufliche Umschulung, Weiterbildung & Integration. Kaufmännische betriebswirtschaftliche Qualifikation (3-Monate Weiterbildung & Schulung in Vollzeit). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mitteldeutsches-institut.de/kaufmaennisch-betriebswirtschaftliche-qualifikation/> (дата звернення - 20.10)
19. MIQR – Berufliche Umschulung, Weiterbildung & Integration. Кваліфікація комерційного бізнесу (3-місячна додаткова освіта та навчання на денній формі). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mitteldeutsches-institut.de/uk/kaufmaennisch-betriebswirtschaftliche-qualifikation/> (дата звернення - 20.10)
20. MIQR – Berufliche Umschulung, Weiterbildung & Integration. Підготовчий курс офіс-менеджмент, промисловий клерк & Со. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mitteldeutsches-institut.de/uk/vorbereitungslehrgang-umschulung-buerokaufmann/> (дата звернення - 21.10)
21. PUTINS KRIEG: Luftalarm in Kiew! Mehrere Explosionen erschüttern Hauptstadt der Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=TzYx0JS9sCA> (дата звернення - 21.10)
22. sport ORF.at. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sport.orf.at/stories/3146480/> (дата звернення - 30.10)
23. Study Smarter. Markiertheit. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.studysmarter.de/schule/informatik/computerlinguistik-theorie/markiertheit/#:~:text=Im%20Kontext%20der%20Linguistik%20bedeutet,Singular%20und%20Plural%20im%20Englischen> (дата звернення - 30.10)
24. Wayback Machine. Лексикологія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20211027204638/https://filologukraine.ucoz.ua/pub>

[/mova/sulm/leksika_ukrajinskoji_movi_zi_stilistichnogo_pogljadu/3-1-0-34](#)

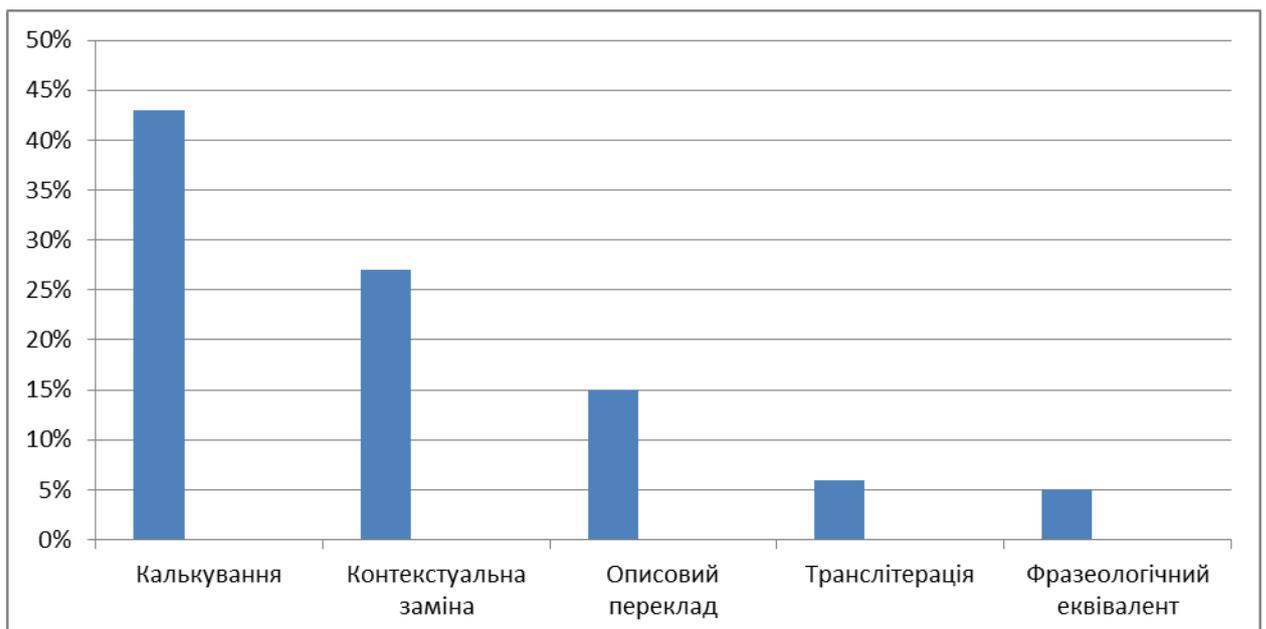
(дата звернення - 25.10)

ДОДАТКИ

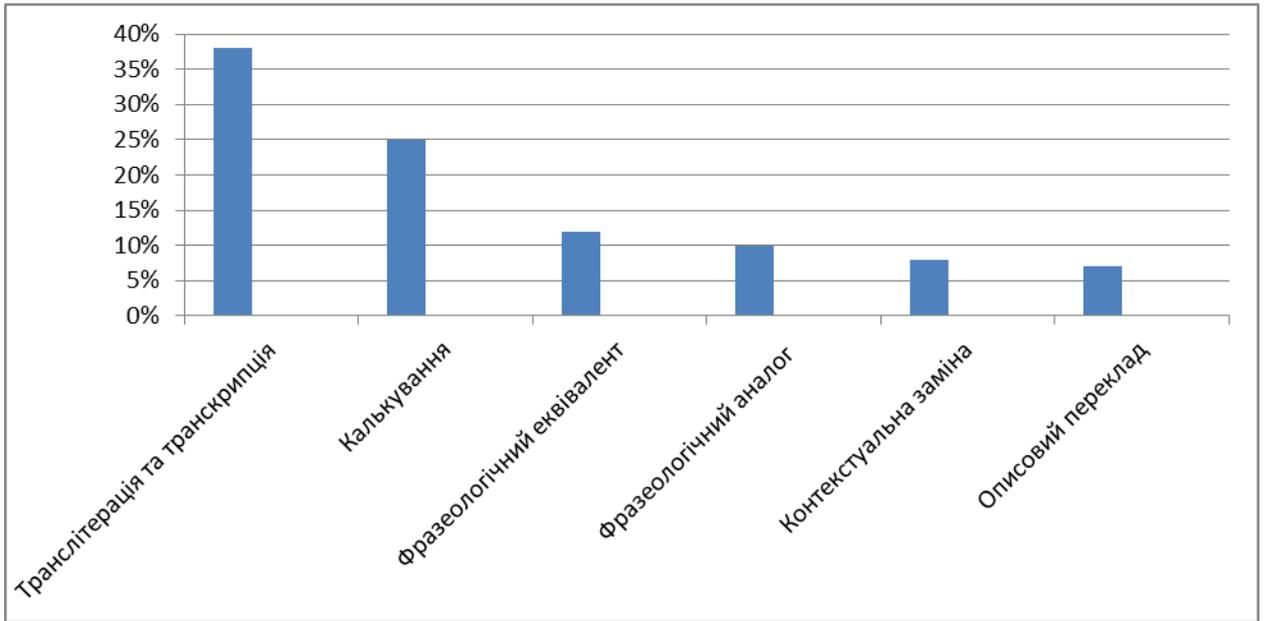
Домінантні стратегії, використані у перекладі текстів із вмістом воєнної та суспільно-політичної лексики

Домінантні стратегії, використані у перекладі текстів із вмістом адміністративно-правової лексики

Відсоткове співвідношення використання методів перекладу за результатами кількісного аналізу

Передача неологізмів

